

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Kateřina Tomíčková

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

Životní styl a udržitelný rozvoj

Kateřina Tomíčková

Bakalářská práce

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Tomíčková**
Osobní číslo: **H09256**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Komunitní studia**
Název tématu: **Životní styl a udržitelný rozvoj**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod Vysvětlení pojmů udržitelný rozvoj, environmentalismus, ... Sociální výzkum s lidmi, kteří se vzdali luxusu a konzumerismu Jak tento životní styl ovlivnil daným lidem život - co jim dal a naopak vzal Zamyšlení nad životním stylem udržitelného rozvoje Udržitelný rozvoj a budoucnost Podpora udržitelného rozvoje a osobnosti, které se tímto tématem nejvíce zabývají Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Librová, H. 1994. Pestří a zelení. Brno: Hnutí duha. Librová, H. 2003. Vlažní a váhaví. Brno: nakladatelství Doplněk Keller, J. 1997. Sociologie a ekologie. Praha: Sociologické nakladatelství. Komárek, S. 2004. Globalizace jako fenomén. Praha: nakladatelství Filosofického ústavu. Fromm, E. 1992. Mít nebo být. Praha: Naše vojsko. Naess, A. 1996. Ekologie, pospolitost a život. Prešov: Abies. Ministerstvo životního prostředí ČR Časopis Sedmá generace

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Ondřej Štěch, Ph.D.

Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **29. ledna 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. června 2013**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Michal Tošner, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. dubna 2013

Prohlášení:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 26. června 2013

Tomíčková Kateřina

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat všem, kteří se podíleli na tvorbě mé bakalářské práce. Zejména PhDr. O. Štěchovi za odborné vedení a cenné rady. Dále také příteli Jakobovi, který se mnou měl obrovskou trpělivost a podporoval mě až do poslední stránky. A v neposlední řadě patří velké poděkování také respondentům za ochotu a zajímavé odpovědi.

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje především na životní styl trvale udržitelného rozvoje, který se snaží o zachování planety budoucím generacím. Cílem mé práce je pojednat o tom jak lidé, kteří nevidí pouze sebe a alespoň částečně se vzdají masového konzumu, mohou přispět k trvalé udržitelnosti. Výzkumná část se zaměřuje na osoby pracující v environmentálních sdruženích či organizacích podporujících ochranu životního prostředí. Hlavním bodem výzkumu je odpověď na otázky, čím přispívají k trvale udržitelnému rozvoji, jak k tomuto životnímu stylu došli, a co jim to dalo nebo naopak vzalo.

Klíčová slova

Trvale udržitelný rozvoj; životní styl; ekologická krize; dobrovolná skromnost; konzumerismus

Title

Lifestyle and sustainable development

Annotation

This bachelor thesis aims to evaluate sustainable development life style that aims to preserve the earth for future generations. The goal of my research project is to evaluate how environmentally conscious individuals can contribute to sustainable development. The primary research aims to evaluate individuals who work in environmental protection organisations. The questions are: how do they contribute to sustainable development, why did they decide to live such a life style and what are the advantages and disadvantages of it.

Key words

Sustainable development; lifestyle; ecological crisis; voluntary modesty; consumerism

OBSAH

OBSAH.....	1
ÚVOD.....	2
TEORETICKÁ ČÁST	4
1. ZÁKLADNÍ POJMY.....	4
1.1 Trvale udržitelný rozvoj.....	4
1.1.1 Vznik a vývoj koncepce TUR.....	4
1.1.2 Nedostatky v definicích TUR	9
1.1.3 Uskutečnitelnost konceptu TUR v současném světě	10
1.2 Životní styl.....	12
1.3 Udržitelný životní styl	12
1.4 Ekologická krize a globální problémy	13
1.5 Obnovitelné a neobnovitelné zdroje	15
1.6 Konzumerismus	15
1.7 Dobrovolná skromnost.....	16
2. PROČ ŽIVOT VE STYLU UDRŽITELNÉHO ROZVOJE.....	17
3. MOŽNOSTI UDRŽITELNÉHO ŽIVOTNÍHO STYLU	18
3.1 Doprava.....	19
3.2 Turistika	20
3.3 Stravování.....	24
3.4 Nakládání s odpady.....	26
3.5 Spotřeba energie a bydlení.....	27
3.6 Shrnutí.....	28
4. JAK PŘESVĚDČIT SPOLEČNOST ABY ŽILA UDRŽITELNĚ	30
EMPIRICKÁ ČÁST	31
5. CÍL VÝZKUMU.....	31
6. METODIKA VÝZKUMU.....	31
7. VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	32
8. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	32
9. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	33
10. SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	43
ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	49
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	51

ÚVOD

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala hned z několika důvodů. Na počátku mého vybírání stál povinně volitelný předmět Sociální ekologie a udržitelný rozvoj, který jsem absolvovala na této univerzitě. Dalším důvodem, a to především je aktuálnost tématu. Společnost se stále více potýká s otázkou, zda bude život na Zemi dále trvat ve stejné nebo alespoň podobné kvalitě jako dnes. Trvale udržitelný rozvoj má dvě roviny – ekologickou a sociální. Lidská společnost a příroda je vzájemně propojený systém, a proto jakýkoliv čin lidské společnosti má dopad i na přírodu. Ať už je to stálé zvyšování infrastruktury, které má za důsledek kácení stromů a zmenšování přírodního prostoru nebo vypouštění škodlivin do ovzduší. Zkrátka všechny naše činnosti mají dopad jak na životní prostředí, tak i společnost.

Tato práce se zabývá vztahem mezi přírodou a společností. Důraz je kladen především na důležitost zachování planety pro další generace a společnost jako celek, která by se měla naučit chovat tak, aby šetřila životní prostředí. (svůj životní prostor). Hlavním tématem práce je trvale udržitelný životní styl, který je zdravý i ekologicky prospěšnější.

Na začátku vysvětlím pojmy, které jsou v mé práci nejvíce obsaženy a to především trvale udržitelný rozvoj. Předložím různé definice trvale udržitelného rozvoje, vznik a vývoj této koncepce, ale také nedostatky v definicích. Zabývat se budu též otázkou, zda je vůbec možné, aby se koncepce trvale udržitelného rozvoje mohla uskutečnit v celé lidské společnosti. Dále vyložím pojmy jako životní styl, ekologická krize a globální problémy, konzumerismus a dobrovolná skromnost. V neposlední řadě vysvětlím základní rozdíl mezi obnovitelnými a neobnovitelnými zdroji. V další části práce se budu zabývat otázkou, proč žít ve stylu trvalé udržitelnosti a předložím několik možností z každodenního života (strava, doprava, nakládání s odpady atd.), kde máme příležitost zachovat se ohleduplněji ke svému zdraví i k přírodě samotné. Jako poslední v teoretické části bude nastolena otázka, zda je možné přesvědčit společnost, aby žila udržitelně.

Výzkumná část mé práce se soustředí na osoby, které se snaží žít udržitelným životním stylem (pracovníci, aktivisté či dobrovolníci z různých organizací na ochranu životního prostředí, ekologických sdružení a společností, které se snaží o trvale udržitelný rozvoj). Cílem mé práce bylo zjistit, jakým způsobem se snaží žít udržitelně; co zmíněným osobám tento životní styl dal nebo naopak vzal; jak k tomuto stylu došli a zda omezili konzumní život a přijali skromnost jako součást svého života.

„Jsme součástí přírody – žijeme v ní a ona v nás. Máme jedinou možnost – porozumět jí, a tím i sami sobě. Naše nitro je hluboké jako příroda sama. Není možné umlčet jeho hlas. Lze ho však chápat, rozumět mu a hledat cestu jeho porozumění s naším vlastním vědomím.“

(G. C. Jungk)

TEORETICKÁ ČÁST

1. ZÁKLADNÍ POJMY

První kapitola vysvětluje vybrané pojmy a odborné termíny, které se v mé práci vyskytují nejčastěji.

1.1 Trvale udržitelný rozvoj

V první kapitole se budu věnovat vymezení pojmu trvale udržitelného rozvoje (dále jen TUR). Především pak vzniku a vývoji této koncepce, uvedu některé z mnoha definic. Dále se budu věnovat nedostatkům definic, ale také důvody proč je pro naši společnost tato koncepce v současné době záchytná. V neposlední řadě se zaměřím na otázku, zda je vize udržitelnosti vůbec možná.

1.1.1 Vznik a vývoj koncepce TUR

Zájem o přírodu v dnešním pojetí se začal objevovat v 19. století – v literatuře, malířství a v jiných uměleckých odvětvích se stále více objevovala příroda a touha po její ochraně. V témže století se stala ekologie přírodovědnou disciplínou, kterou v 60. letech založil německý biolog Ernst Haeckel.

Ochrana životního prostředí má však mnohem mladší charakter než se zdá. Termín se začal používat až v 60. letech 20. století. Mohly za to především stále častěji objevující se ekologické katastrofy (např. prашné bouře v Americe, znečištění ovzduší v Londýně, které zabilo cca čtyři tisíce osob atd.)

Mezinárodní společenství uznalo naléhavost řešení ochrany životního prostředí na konferenci ve Stockholmu, která se uskutečnila v r. 1972. Bylo zde řečeno: „Planeta Země, kterou máme, je vážně ohrožena námi samými, kteří si neuvědomujeme zranitelnost jejích životodárných systémů a svou vlastní neuváženou činností je poškozujeme. Komíny našich továren a elektráren chrlí do ovzduší obrovská množství cizorodých látek, produkuje stále více odpadů, zamořujeme vody na pevnině i v mořích nejrůznějšími škodlivými látkami. Důsledky našich činů trpí příroda, lidské zdraví a životodárné systémy planety jsou ohroženy v globálním měřítku.“ Konference došla k názoru, že již není možné dále provádět

hospodářskou činnost bez ohledu na životní prostředí. Především průmysl je nutno podrobit regulaci s cílem chránit ovzduší, vodu, půdu a živou přírodu. Účastníci konference však zdůrazňovali, že nelze řešit pouze environmentální problémy, mnohem důležitější je odstranění chudoby. (Moldan B., 2009, s. 88 – 98)

„Na základě aplikace „světového modelu“ autoři dospěli k závěru, že hospodářský vývoj se v letech 1900 – 1970 vyznačoval paralelním růstem ekonomického výkonu, spotřeby veškerých přírodních zdrojů a znečištění prostředí a že tento růst má exponenciální charakter s růstovou mírou okolo 5% ročně. Takovýto vývoj není do budoucna trvale udržitelný, dříve či později nastane katastrofa způsobená ať už vyčerpáním některého z kritických zdrojů nebo nadměrným znečištěním. Model ukázal, že žádná dílčí řešení nepomohou, že je třeba zásadně omezit samotný hospodářský růst. Zdálo se, že protiklad mezi růstem ekonomiky a účinnou ochranou životního prostředí, přírody a přírodních zdrojů je nepřekonatelný.“¹ Stockholmská konference sice tento zásadní problém nevyřešila, ale měla rozhodující význam pro utváření politiky životního prostředí (vznikla ministerstva životního prostředí, zákony upravující hospodářskou činnost v podobě omezování emisí, produkce nebezpečných odpadů, budování čistíren odpadních vod atd.).

Organizace spojených národů ustavila Světovou komisi pro životní prostředí a rozvoj, která v čele s ministerskou předsedkyní G. H. Brundtlandovou vytvořila závěrečnou zprávu „Naše společná budoucnost“ vydanou v r. 1987. Výsledek této zprávy zní: *Ekonomický rozvoj se v žádném případě nesmí zastavit, naděje je naopak v jeho urychlení. Je však třeba zásadně změnit jeho podobu, rozvoj se musí stát trvale udržitelným.*“ Poprvé zde byl definován pojem trvale udržitelný rozvoj: „trvale udržitelný rozvoj uspokojuje potřeby současné generace, aniž by oslaboval uspokojování potřeb budoucích generací“². Jak uvádí B. Moldan, tak definice má své nedostatky a to především v tom, že je těžké shodnout se na tom, jaký objem a jakou podobu ve skutečnosti mají lidské potřeby, a rovněž lze těžko předvídat, jaké budou potřeby příštích generací. Zpráva také určila základní principy, kterými by se měla řídit hospodářská politika, patří mezi ně: oživit hospodářský růst, změnit kvalitu růstu, uchovávat a obohacovat základnu přírodních zdrojů, zajistit udržitelnou úroveň

¹ Moldan, B.. Podmaněná planeta. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1580-6.

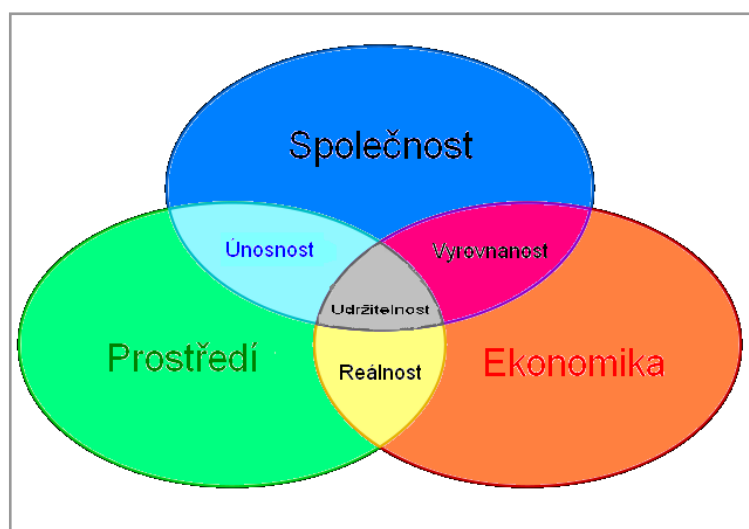
² Naše společná budoucnost, Academia, Praha 1991, str. 47

populace, nově orientovat techniku a odstraňovat její rizika, při rozhodování integrovat ekologické a ekonomické aspekty, reformovat mezinárodní hospodářské vztahy a posílit mezinárodní spolupráci. (Moldan B., 2009, s. s. 88 – 98)

Na konferenci OSN v Riu de Janeiro zvané Summit Země (1992) byly principy udržitelného rozvoje vypracovány podrobněji. Byl vytvořen akční plán, tzv. Agenda 21. „Jedinou cestou vpřed je sladění ekonomického rozvoje s ekologickými principy. Hospodářský růst a rozvoj musí dále pokračovat, nesmí však znamenat kvantitativní růst materiální výroby a spotřeby, nýbrž kvalitativní rozvoj, který povede ke zvýšení lidského blahobytu, aniž bude ničit základnu přírodních zdrojů, dále zhoršovat kvalitu prostředí a redukovat bohatství přírody. Zároveň by měl být sociálně spravedlivý a dbát na potřeby rozvojových států.“³

Pokud má být ochrana životního prostředí, přírody a přírodních zdrojů úspěšná, musí být sladěna nejen s hospodářským a ekonomickým rozvojem, ale také s lidským rozměrem. V r. 1995 se v Kodani konal „Sociální summit“, který zdůraznil význam sociálního pilíře udržitelného rozvoje. Díky této konferenci byly postupně definovány tři známé pilíře udržitelného rozvoje: **sociální, ekonomický a environmentální**.

Obrázek č. 1: **Tři pilíře trvale udržitelného rozvoje**

³ Moldan, B. Podmaněná planeta. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1580-6.

Dalším velice důležitým setkáním byl Summit tisíciletí v New Yorku v r. 2000, který přijal 8 cílů milénia. Cíle se zaměřují především na odstranění chudoby a zajištění obecně lepších podmínek pro obyvatele v rozvojových zemích.

Završením koncepce trvale udržitelného rozvoje se stal Světový summit o udržitelném rozvoji, který se konal v Johannesburgu v r. 2002.

- Ekonomický rozměr udržitelnosti vychází z nutnosti zachovat při každé hospodářské činnosti základní kapitál a využívat jen vyprodukovaného zisku.
- Sociální rozměr se týká jednotlivců společnosti: lidský rozvoj znamená odstranění chudoby, zlepšování zdraví, delší průměrný věk, méně nemocí, ale také vzdělanost, slušné životní podmínky a bezpečnost
- Společenský rozvoj se týká především institucí demokracie, zabezpečení lidských práv a svobod a spravedlivého společenského uspořádání.
- Environmentální rozměr poukazuje na to, že hospodářská činnost a celkový civilizační rozvoj jsou nutně ovlivněny přírodními podmínkami. Lidé a jejich činnost jsou součástí zemské biosféry a jsou plně závislí na přírodních zdrojích a na jejich systémech. (Moldan B., 2009, s. 88 – 98)

Evropská unie se k myšlence udržitelného rozvoje přihlásila v roce 2007. Česká republika přijala svou Strategii udržitelného rozvoje o něco dříve, a to v prosinci roku 2004.

Některé další definice trvale udržitelného rozvoje:

Evropský parlament definoval udržitelný rozvoj jako: „zlepšování životní úrovně a blahobytu lidí v mezích kapacity ekosystémů při zachování přírodních hodnot a biologické rozmanitosti pro současné a příští generace.“

Český sociální a kulturní ekolog I. Rynda užívá definici, která je i hojně využívána v českém akademickém prostředí „Trvale udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických nástrojů a technologií uspokojovat sociální potřeby lidí, materiální i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů.“⁴

⁴ Rynda, Ivan. *Trvale udržitelný rozvoj* [online]. Cenia; [citováno 20.9 2012]. Online získáno: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHV0HSB/\\$FILE/tur.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHV0HSB/$FILE/tur.pdf)

Základní principy TUR⁵ jsou následující:

1. propojení základních oblastí života – ekonomické, sociální a životního prostředí
2. dlouhodobá perspektiva
3. kapacita životního prostředí je omezená
4. předběžná opatrnost
5. prevence
6. kvalita života
7. sociální spravedlnost
8. zohlednění vztahu „lokální – globální“
9. vnitrogenerační a mezigenerační odpovědnost
10. demokracie

Hlavní rysy, které by měla splňovat restrukturalizace světového systému směrem k trvalé udržitelnosti. Každý z nich může být rozpracován stovkami konkrétních způsobů na všech úrovních, od domácností přes obce a národy až po svět jako celek (Meadowsovi, Randers, 1994, s. 232-234):

- *zdokonalení signálů* – dostupnost informací o ekonomice a stavu životního prostředí pro vládu i veřejnost; do ekonomických cen zahrnout skutečné náklady na ochranu životního prostředí; přeformulování ekonomických ukazatelů jako je HNP (hrubý národní produkt)
- *zrychlení odezev* – aktivně vyhledávat signály, které ukazují, kdy je prostředí vystaveno tlaku; v předstihu se rozhodovat a mít po ruce institucionální a technická opatření nezbytná k účinné akci
- *minimalizace používání neobnovitelných zdrojů* – spotřebovávat pouze v rámci záměrného přechodu k obnovitelným zdrojům
- *předcházení erozi obnovitelných zdrojů* – ochrana a obnova půdy, vody, lesů; ochrana zvířat; těžíme jen v takové míře, v jaké se mohou zdroje regenerovat
- *využívání všech zdrojů s maximální účinností* – menší průtok s větším bohatstvím

⁵Vitvar, Petr. *Trvale udržitelný rozvoj* [online]. Jablonec nad Nisou; [citováno 20.9 2012]. Online získáno: <http://mestojablonec.cz/cs/projekty/mistni-agenda-21/trvale-udrzitelny-rozvoj.html>

- *zpomalení a nakonec zastavení exponenciálního růstu populace a fyzického kapitálu* – nejpalčivější problém spojený s nezaměstnaností, chudobou a neuspokojenými nemateriálními potřebami

1.1.2 Nedostatky v definicích TUR

V publikaci Udržitelný rozvoj zmiňuje P. Nováček (2010, s. 218) nedostatky definic udržitelného rozvoje podle J. Topercera ml. (2004): „Udržitelný rozvoj předpokládá druh rozvoje, který neohrozí možnosti budoucích generací uspokojovat jejich vlastní potřeby, viděné ovšem z pohledu generace současné. Takto vnímaný rozvoj je vyhlášován za žádoucí, čímž se orientuje spíše na předepisování než na předvídaní. Jenže pro předepisování tento koncept příliš spolehlivý základ nemá, neboť:

- idea o univerzální hierarchii potřeb není dostatečně empiricky podložena (Smelser, 1994), což platí nejen v prostoru (geograficky), ale možná ještě více i v čase;
- také naše normy a standardy toho, co je optimální či žádoucí, se vyvíjejí v čase;
- je těžké operacionalizovat současné potřeby a možnosti a jejich uspokojování, natož ty budoucí, zejména díky enormní neurčitosti některých předpokladů a faktů;
- je extrémně těžké až sporné operacionalizovat a kvantifikovat celou řadu okrajových podmínek, proměnných a jejich prahových hodnot, v nichž se udržitelný vývoj ekosystému může změnit na neudržitelný;
- je těžké udržitelný rozvoj konceptualizovat (proto také existuje takové množství různých přístupů a chápání), natož ještě navrhnout testovatelné hypotézy a na jejich základě budovat teorii udržitelného rozvoje, která v tomto smyslu vlastně stále neexistuje.“

„Pojem udržitelný rozvoj je někdy oprávněně vnímám jako vnitřně rozporuplný. Rozvoj, který v podstatě znamená změnu stavu, si protirečí s udržitelností. Ta naopak spočívá v zachování únosného stavu prostředí. Rozvoj je zde tedy spíše vztahován ke kvalitě života než k ekonomickému růstu, udržitelnost pak k hospodaření s přírodními zdroji, proto není nutné hovořit o protikladu.“ (Pásková, 2001; Filová, 2002). M. Kinsley ve své práci *Sustainable development: Prosperity without growth*, říká, že problém spočívá v tom, že lidé si plně neuvědomují význam slova *růst*.

Ten může být totiž chápán ve dvou významech. A to buďto jako expanze⁶ nebo ve smyslu rozvoje (zlepšování, což může a nemusí zahrnovat expanzi). Dnešní „společnost růstu“ má tendenci vnímat kritiku růstu jako něco negativního, ale trvalá udržitelnost neznamena žádný růst.

I přes nedokonalou definici konceptu trvale udržitelného rozvoje, nemáme v současné době nic přijatelnějšího, jak se pokusit řešit dnešní ekologickou krizi a globální problémy.

1.1.3 Uskutečnitelnost konceptu TUR v současném světě

Koncept TUR je naší nadějí na budoucnost. „Aby ovšem byla na celém světě respektována, musí být přijatelná pro všechny. A od toho „pro všechny“ se odvíjí, podle mého, řada problémů a potíží, které při svém dospívání bude koncepce trvale udržitelného rozvoje muset překonat.“⁷

Především je tu problém rozdílné ekonomické úrovně obyvatel. Aspekt omezení spotřeby a produkce přijímají lépe společnosti, které mají uspokojeny své materiální i méně důležité potřeby (přežitky). To, co je v jedné společnosti chápáno jako samozřejmé a základní, je v jiné zemi nedostatkovým artiklem (např. pitná voda, potraviny, bydlení atd.). Není proto divu, že rozvojové a chudé země tento koncept zatím odmítají. Možné řešení lze vidět ve vyrovnání rozdílu mezi bohatými a chudými. Zdroje bohatých obyvatel by se musely přesunout k chudým, na místo čekání, že se chudí vypracují na úroveň bohatých. Bohatí se ale těžko vzdávají svého výsadního postavení a bez chudých by již nebyli TI bohatí. Toto možné řešení je velmi naivní a zdá se být neuskutečnitelné, stejně jako některé další možnosti.

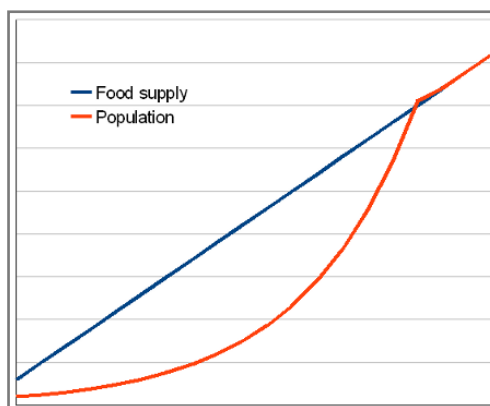
Dalším velkým problémem uskutečnění konceptu TUR je populační růst. Již T. R. Malthus se ve svém spisu *Esej o principu populace* (1798) zabýval otázkou vztahu růstu populace a ekonomickým vývojem. Vyslovil hypotézu, že počet obyvatel má tendenci růst geometrickou řadou, zatímco množství potravin jen řadou aritmetickou. Za přirozené činitele v tomto procesu považoval hlad, války a epidemie a jako jeden z prvních doporučil regulaci porodnosti jako východisko z této situace. Jeho esej byla v minulosti hodně kritizovaná, ale v současnosti nabývá na

⁶ Expanze znamená zvětšování, rozšiřování

⁷ Braniš, M. *K (skrytým) problémům trvale udržitelného rozvoje* [online]. Vesmír; [citováno 2013-03-04]. Online získáno z: <<http://www.vesmir.cz/clanek/k-skrytym-problemum-trvale-udrzitelneho-rozvoje>>

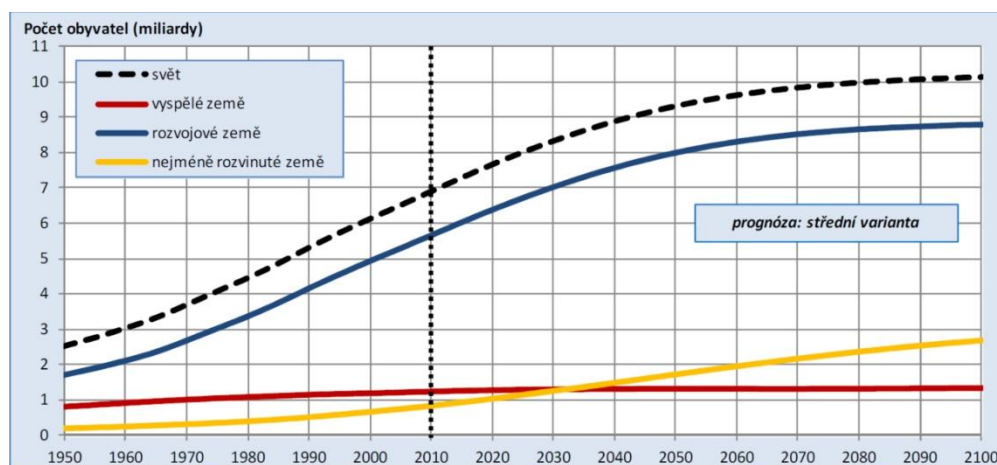
aktuálnosti – na Zemi je již více jak 7 miliard lidí. Zajistit odpovídající úroveň výživy pro všechny obyvatele bude více než obtížné. Platí zde také, že čím více obyvatel, tím vyšší ekologické škody. Demografické předpovědi nejsou optimistické (do roku 2050 má naši planetu obývat více jak 9 miliard obyvatel⁸).

Graf č. 1: **Malthusova teorie populačního růstu**

Zdroj: Debitage (Human Geography)

Graf č. 2: **Světový vývoj obyvatelstva: realita a prognóza**

Zdroj dat: World World Population Prospects, the 2010 Revision

Zdroj: Česká demografická společnost

Mezi další bariéry prosazení TUR patří: charakter ekonomického růstu (čím rozvinutější země, tím horší dopad na životní prostředí), válečné konflikty, terorismus a militarizace (např. Severní vs. Jižní Korea, Afrika, Afganistan atd.) a v neposlední řadě také nedostatečné informace a nevzdělanost obyvatelstva.

⁸ World Population Prospects: 2010

Při prosazování TUR musíme tedy zohledňovat různé faktory daných oblastí, a to: kulturní a historické tradice; základní přírodní podmínky tzv. genetickou výbavu dané země; ekonomickou úroveň a rozdělení bohatství ve společnosti; sociální a politické uspořádání; strukturu dané ekonomiky. (Sklenáková D., 2006, s. 37).

1.2 Životní styl

Tento pojem lze definovat takto: „souhrn životních zvyků, obyčejů a akceptovaných norem odrážející se v hmotném prostředí, prostorovém chování a celkové stylizaci“ (Kubátová H., 2010). Nebo také jako „hodnotová orientace člověka, projevující se v jeho chování i ve způsobu využívání a ovlivňování materiálních i sociálních životních podmínek“ (Pávková J., 2002).

K. Ivanová (2006): „Životní styl můžeme označit jako formu projevu života jednotlivců, skupin, a je mnohem více spjat s konkrétními podmínkami jejich práce, společenským životem, participací na vzdělávání a kulturních jevech, využívání volného času apod.“ Velmi ucelenou definici, přináší Dubský (2008, s. 51): „Životní styl je způsob, jakým lidé žijí, tedy jak bydlí, stravují se, vzdělávají se, chovají se v různých situacích, baví se, pracují, spotřebovávají, vzájemně komunikují, jednají, rozhodují se, cestují, vyznávají určité hodnoty.“

Determinanty životního stylu jsou především rodina a kultura, ve které jedinec vyrůstá, dále vzdělanost, společenské postavení, životní úroveň, ale také individuální vývoj jedince během života.

1.3 Udržitelný životní styl

V rámci průzkumu spotřebitelského chování je tento životní styl označován slovem LOHAS (spojení počátečních písmen anglického **L**ifestyle of **H**ealth and **S**ustainability). V českém překladu toto slovní spojení znamená zdravý a udržitelný životní styl. „Životní styl LOHAS je dnes již celosvětovým trendem, jehož zastánci, většinou střední a vyšší třída, ve svém životě dbají na zdraví, udržitelnost svého životního stylu a zároveň berou ohled na životní prostředí a sociální odpovědnost. Tento životní styl se odráží jak ve vztahu k sobě, své rodině a okolí, tak ve vztahu k širšímu prostředí a také ve spotřebitelském chování.“⁹ Vyznavači životního stylu

⁹ LOHAS – zdraví a udržitelnost jako životní styl a spotřebitelské chování [online]. Henkel; [citováno 5.4.2013]. Online získáno z:

LOHAS spojují požadavek zdraví s požitkem a lepším přístupem k životnímu prostředí. Jde jim především o to, aby výrobky odpovídaly kvalitě a přitom byly ohleduplné k přírodě. Jedním z důkazů je označení bio. (Enviweb)

„V praxi to vypadá tak, že tito lidé si sice svůj oblíbený steak neodepřou, budou ale požadovat, aby ona kráva pocházela z biologického zemědělství. Stejně tak si budou chtít kupovat banány nebo kávu s vědomím, že jejich producenti v Latinské Americe nebo Africe za svou úrodu dostanou řádně zapláceno.“¹⁰

Udržitelný životní styl klade důraz především na zdraví a kvalitní život, sociální odpovědnost, osobní a ekonomický rozvoj, obnovitelné zdroje atd. A to vše při respektování limitů životního prostředí. Stoupenci tohoto životního stylu se snaží šetřit přírodu a zachovat ji i pro budoucí generace.

1.4 Ekologická krize a globální problémy

„Ekologická krize je sumou či komplexem vedlejších a nezamýšlených účinků lidského chování.“¹¹ Jedná se o závažný stav mezi člověkem a přírodou, kdy člověk s rostoucími potřebami zvyšuje své nároky na přírodu a její neobnovitelné zdroje. Důsledkem je tak narušení ekosystémů a přírodní rovnováhy. (Enviweb)

Následky ekologické krize jsou globální pro celé lidstvo, může za to především neustálá těžba nerostných surovin, které jsou neobnovitelné, dokud nedojde k jejich úplnému vyčerpání. Dále plýtváním pitné vody, kácením deštných i ostatních lesů, znečišťováním ovzduší i vody průmyslovou činností.. Tyto činnosti mají za důsledek celkové změny klimatu (oteplování planety), vyhynutí živočišných i rostlinných druhů, úbytek neobnovitelných přírodních zdrojů atd. S ekologickou krizí je spojena i problematika růstu populace

J. Keller se o ekonomickém růstu a devastování přírody vyjádřil následovně: „Stoupenci ekonomického růstu za každou cenu zdůrazňují, že jedině růst může opatřit chybějící finance na záchranu přírody. Nepřipouští, že příroda až dosud

< http://www.henkel.cz/zpravy-2009-5782_lohas-zdravi-a-udrizitelnost-jako-zivotni-styl_CZC_HTML.htm>

¹⁰ „Férové“ *letí čím dál víc* [online]. Enviweb; [citováno 5.4.2013]. Online získáno z: <<http://www.enviweb.cz/clanek/obecne/63946/ferove-leti-cim-dal-vic>>

¹¹ Librová H. *Pěstí a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti*. 1. vydání. Brno: Veronica a Hnutí Duha, 1994. ISBN 80-85368-18-8.

naopak opatřuje veškeré zdroje pro záchranu ekonomického růstu a že právě proto vypadá dnes tak, jak vypadá.“¹²

Klasické definice globálních problémů zní ve většině případů stejně. Jsou to problémy, které jsou řešitelné pouze celosvětovým úsilím a dotýkají se celé lidské civilizace. Klasifikace globálních problémů podle V. Jeníčka a J. Foltýna (2003):

- 1) Intersociální problémy – vznikají ve vzájemných vztazích mezi lidmi (člověk vs. člověk) a jsou spojeny se zásadním střetem zájmů různých společenských a ekonomických skupin a systémů:
 - problém války a míru
 - problém překonání sociálně ekonomické zaostalosti méně rozvinutých (rozvojových) zemí
 - problém mezinárodní zadluženosti
 - problém změn mezinárodních ekonomických vztahů

- 2) Přírodně sociální problémy – pramení z porušených vazeb mezi přírodou a lidskou společností (člověk vs. příroda):
 - populační problém
 - potravinový (nutriční) problém
 - surovinový a energetický problém
 - ekologický problém

- 3) Antroposociální problémy – týkají se budoucnosti člověka, většinou spadají do jedné kategorie problémů: Všelidské problémy sociální, humanitární a kulturní. Často se v této souvislosti hovoří o souhrnném problému budoucnosti člověka, který se pak dělí do dalších 10 - 15 subproblémů jakými jsou např.:
 1. problém absolutní chudoby
 2. problém šíření epidemií a drogových závislostí
 3. problém nekontrolované mezinárodní migrace
 4. problém terorismu

¹² Keller J. *Až na dno blahobytu*. 2. vydání. Brno: Hnutí Duha, 1995. ISBN 80-902056-0-7

1.5 Obnovitelné a neobnovitelné zdroje

Pouze ve zkratce přiblížím základní rozdíl mezi těmito často diskutovanými zdroji. Český zákon o ŽP definuje obnovitelné zdroje takto: „Obnovitelné přírodní zdroje mají schopnost se při postupném spotřebovávání částečně, nebo úplně obnovovat, a to samy nebo za přispění člověka.“ Definice podle zákona č. 180/2005 Sb. o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie: „Obnovitelnými zdroji se rozumí obnovitelné nefosilní přírodní zdroje energie, jimiž jsou energie větru, energie slunečního záření, geotermální energie, energie vody, energie půdy, energie vzduchu, energie biomasy, energie skládkového plynu, energie kalového plynu a energie bioplynu.“ (Ministerstvo vnitra, ČR)

„Všechny obnovitelné zdroje s výjimkou geotermální energie (a ta není, striktně vzato, obnovitelným zdrojem) jsou založeny na energii slunečního záření. Termojaderná fúze by měla probíhat ve Slunci ještě nějakých pět miliard let, což je z pohledu délky lidského života i historie lidstva nevyčerpatelný zdroj.“¹³

Podíl obnovitelných zdrojů ve výrobě energie je zatím poměrně nízký, ale zvyšování cen fosilních paliv a povědomí o rizicích spojených s vypouštěním skleníkových plynů povede k posílení investic do výzkumu a vývoje čistších technologií. A to zase povede ke zlepšení účinnosti a nižším cenám obnovitelných zdrojů. Dnes je obnovitelná energie nejrychleji rostoucím zdrojem energie. Příkladem je Dánsko, kde 20% spotřeby elektřiny je pokryto z větrné energie a do roku 2025 plánují až 50%. (Nováček P., 2010)

Neobnovitelné zdroje energie jsou naopak takové zdroje, u nichž je rychlost spotřeby rychlejší než proces obnovy. Jejich vyčerpání očekáváme v horizontu maximálně stovek let. Obnovení těchto zdrojů by však trvalo mnohonásobně déle. (Janoušek, Knespl, 2011). Mezi tyto zdroje se řadí: fosilní paliva (uhlí, ropa, hořlavé břidlice a písky, rašelina, zemní plyn) a jaderná energetika.

1.6 Konzumerismus

Konzumerismus je trend dnešní společnosti. Je to životní styl, jehož kultem je především hromadění předmětů. „Obecně můžeme konstatovat, že konzumní chování vede k neodůvodněné spotřebě nad rámec nutnosti uspokojit základní lidské

¹³ Nováček P. *Udržitelný rozvoj*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. ISBN 978-80-244-2514-6

potřeby“¹⁴ Tento životní styl je populární hlavně díky médiím, která nám každý den podstrkují nové a nové produkty, které nepotřebujeme, ale přesto po nich toužíme. Rozdíl mezi normální konzumací a konzumerismem je takový, že člověk nakupuje zboží, aniž by ho nutně potřeboval k životu, ale jen proto, že ho chce mít (vlastnit). Jedinci této společnosti také věří, že jim konzumní chování zvedne jejich společenský status. Tento životní styl je do budoucna neudržitelný a je také důsledkem stále se prohlubující ekologické krize.

Navrhuji tedy rozdělení konzumerismu do dvou rovin a to na konzum nadměrný a konzum přiměřený. Nadměrnými konzumenty jsou lidé, kteří nakupují podle poslední módy a starých předmětů se ihned potom zbavují, nakupují nadbytečné množství produktů, které ani nestihnou spotřebovat. Svými nákupy podporují nadnárodní korporace namísto lokálních prodejců. Oproti tomu, jedinci konzumující přiměřeně nakupují podle potřeby. Nepotřebují mít doma zboží podle poslední módy, ale při nákupu přemýšlí, zda to spotřebují a využijí.

Jistá forma konzumu se z našich životů nedá vymýtit, přece jen jsme společnost, která je závislá na přísunu finančních prostředků a pokud chceme dostatečně užít sebe a svou rodinu, tak musíme chodit do práce, využívat mobilní telefony a počítače. Kolik z nás by si dnes dokázalo představit, že doma nemá televizor, kuchyňské spotřebiče, pračku, vysavač apod.? Předpokládám, že téměř nikdo.

1.7 Dobrovolná skromnost

Tématem dobrovolné skromnosti se již léta zabývá profesorka Hana Librová. V časopise Sedmá generace (12/2003) odpověděla na otázku, co tedy vlastně ta dobrovolná skromnost je, takto: „Dobrovolná skromnost je sekundární povahy — orientuji se k něčemu jinému, než je spotřeba, konzumovat mne prostě nebaví. Záměrná skromnost je cílená; historicky byla známým fenoménem, měla většinou motivy duchovní, náboženské. Dnes se často chápe jako záměrná taková skromnost, která je motivována ekologickými hledisky.“

Dále také skepticky dodává, že pokud bychom všichni najednou začali šetřit a žít skromně znamenalo by to ekonomický i sociální kolaps. A tak musíme najít cestu

¹⁴ *Konzumní společnost a životní styl* [online]. Naučná stezka; [citováno 4.11.2012]. Online získáno z: <<http://www.naucnastezka.cz/clanek.asp?id=172&clanek=Konzumn%C3%AD%20spole%C4%8Dnost%20a%20%C5%BEivotn%C3%AD%20styl>>

ekologicky udržitelného způsobu života, který nepotrhá ekonomiku, společnost a zároveň nezničí životní prostředí úplně. Čeká nás dlouhá cesta hledání, jak změnit životní styl ku prospěchu přírody i celé společnosti.

2. PROČ ŽIVOT VE STYLU UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Mnoho různých vědců, inženýrů, ekologů apod. se snaží hledat cestu z ekologické krize. Nakonec však stejně zjistí, že zdánlivě ekologické, nezávadné technologie a nápady mají také své vedlejší účinky. Např. větrné elektrárny jsou zdrojem nebezpečného infrazvuku a tvorba vodních elektráren je zase zásahem do vodního režimu toků. (Librová, H., 1994, s. 11-12)

A tak proto většina vědců nakonec dospívá k závěru, že „člověk by měl hledat řešení nikoliv v rafinovanějším působení na přírodu, ale ve změně svých hodnot a potřeb, v radikální proměně svého životního způsobu.“¹⁵ Tento názor má též Bedřich Moldan, který říká: „Technokratická řešení založená například na změně technologií, ekoeфекtivitě a podobně nejsou obvykle odmítána, avšak jsou považována spíše za méně důležitá až irelevantní. Klíčovým prvkem potřebné (i když zároveň málo pravděpodobné) nápravy je zásadní změna chování lidí jako jednotlivců a lidstva jako celku, opuštění konzumerismu, uvědomělá skromnost a ekologicky usměrněný životní styl.“

Změna životního stylu - způsobu¹⁶ je zásahem do každodenního života i na hmotnou stránku životní úrovně. Jelikož stále se zvyšující spotřeba je zátěží na přírodu čerpáním přírodních surovin a energie, odpady z výroby i spotřeby, tak je nutné tuto spotřebu snížit. V současné ekologické krizi je však nutno začít jednat. Uvědomit si, zda automobil, stravovací zvyklosti, cestování, lyžování, móda apod. stojí za to, aby naše planeta byla pro budoucí generace zničena. Mnozí v omezení svého životního stylu mohou vidět velké omezení, ale nejsou to spíše nové možnosti? (Librová H., 1994, s. 12-14)

¹⁵ Librová H. Pestří a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti. 1. vydání. Brno: Veronica a Hnutí Duha, 1994. ISBN 80-85368-18-8.

¹⁶ Pozn. H. Librová ve své knize Pestří a zelení používá místo životní styl – způsob. Podle ní je životní styl užší pojem a proto se radši vyjadřuje spojením životní způsob.

Otázkou je především, zda je člověk ochoten k těmto novým možnostem přistoupit a začít tak žít ekologicky příznivým stylem života.

Naneštěstí, člověk je velice omezeně ochoten přijímat informace o nebezpečích, o kterých se nepřesvědčil na vlastní kůži. Je daleko od toho, aby na základě pouhé slovní informace změnil svůj dosavadní životní styl. Ignoruje tak i již dnes známá ekologická rizika jako např. ozónová díra, skleníkový efekt apod. Tyto rizika jsou pro běžného člověka nedostatečně viditelné a hmatatelné. Skeptici se domnívají, že člověk je až příliš zakotvený ve svém životním standardu a tak je třeba čekat na změny, které u každého člověka započnou až po osobní zkušenosti s ekologickou krizí. Naopak filozofové zase tvrdí, že evoluční vývoj člověka stále pokračuje a svůj vztah k přírodě teprve najde. Skeptici ovšem zastávají názor, že na tak časově náročný vývoj člověka není dostatek času, jelikož naléhavost ekologické krize žádá o rychlejší zákrok. (Librová H., 1994, s. 18 – 23).

Hlavním důvodem, proč žít ve stylu udržitelného rozvoje či ekologicky příznivým životem je stávající ekologická krize, které by se mělo zabránit nebo ji alespoň zmírnit.

3. MOŽNOSTI UDRŽITELNÉHO ŽIVOTNÍHO STYLU

„Existuje mnoho lidí, kteří mají starost o Zemi, o jiné lidi a o blaho svých dětí a vnuků. Ptají se, zda současná politika, která propaguje růst, může situaci zlepšit. Jsou ochotni pracovat pro trvale udržitelnou společnost, kdyby jen mohli věřit tomu, že jejich úsilí povede k užitečným změnám. Ptají se: co mohu udělat? Co mohou udělat vlády? Co mohou udělat obchodní společnosti? Co mohou dělat školy, náboženství a média? Co mohou udělat občané, výrobci, spotřebitelé, rodiče?“¹⁷

Odpovědí je bezpočet. Existují jednoduché věci jako kupovat energeticky úsporné vozy, recyklace lahví a plechovek apod. Na druhé straně máme ne zcela jednoduché možnosti: vytvořte si vlastní šetrný styl života, mějte nejvýše dvě děti, s láskou a partnerstvím pracujte na tom, abyste pomohli jedné konkrétní rodině dostat se z bídy, vydělávejte si na „poctivé živobytí“, odpovědně se starejte o kus

¹⁷ Meadowsovi, Randers. Překročení mezí. 1. vydání. Praha: Argo, 1995. ISBN 80-85794-83-7.

půdy, dělejte, co jen můžete, abyste nepodporovali systémy, které utlačují lidi nebo zneužívají Zemi. (Meadowsovi a Randers, 1995, s. 237-238)

Já se v této části práce budu zabývat možnostmi každého z nás, kde se lze chovat udržitelně k přírodě a jak žít šetrným životním stylem.

3.1 Doprava

Každým dnem na naší planetě přibývá počet automobilů. V roce 2011 tento počet překročil více než jednu miliardu. Tzn. jeden automobil na 7 obyvatel¹⁸. Automobil je očima ekologů největším kandidátem na radikální změnu. Auta znečišťují životní prostředí provozem i samotnou výrobou a navíc vydávají nadměrný hluk. Dále ničí přírodní ekosystémy výstavbou dalších a dalších komunikací (silnic, dálnic, křižovatek atd.), ničí přírodu podél silnic, usmrcují a zraňují zvěř. Automobilismus má ale na svědomí i lidské životy v důsledku neustálých dopravních nehod. Díky automobilismu jsme závislí na dodávkách ropy z cizích zemí. A v neposlední řadě také vede člověka ke stále větší pohodlnosti a lenosti. Ano, je pravda, že automobil má své výhody při rychlém a pohodlném cestování. Obzvláště v posledních letech je automobil důležitý při přepravě do vzdálenějšího zaměstnání. Další výhodou je, že díky automobilovým továrnám má spousta lidí práci, což snižuje nezaměstnanost. Pozitiva automobilismu ovšem nepřekonají negativní vlivy. I přesto je automobil symbolem dnešní uspěchané doby. Lidé se snaží omlouvat svou závislost na automobilech a kupují auta s hybridním pohonem, která jsou prý ekologičtější šetrnější k životnímu prostředí. Ovšem to nemění nic na faktu, že stále obsahují spalovací motor a tudíž produkují výfukové plyny. Nezastávám se toho názoru, že by se měla všechna auta zlikvidovat, pouze by se měla využívat v rozumné míře a rozumným způsobem.

V posledních letech se zvýšil i počet cestujících leteckou dopravou, a to především díky cenové dostupnosti a rychlému překonávání vzdáleností. Ovšem i letecká doprava je závislá na ubývajícím ropném bohatství a navíc má špatný vliv na životní prostředí (znečišťuje ovzduší škodlivinami, zatěžuje prostředí hlukem a vibracemi, letiště a přistávací plochy zabírají čím dál více půdy).

¹⁸ Více zdrojů, např. <http://www.zavolantem.cz/clanky/statistika-po-svete-jezdi-uz-miliarda-aut>

Možností jak omezit automobilismus a leteckou dopravu je využívání veřejné dopravy (železnice je přeci jen ekologičtější) a bicyklu jako dopravního prostředku.

Veřejnou dopravou je především myšlena železniční, autobusová, MHD (metro, trolejbus, tramvaj) a námořní doprava. Tyto druhy dopravy jsou určitě mnohem ekologičtější, a aby se staly pro lidi také atraktivnější, musí být především cenově výhodnější než osobní či letecká doprava. Při dnešních cenách je pro samostatnou cestující osobu cenově výhodnější nasednout do vlaku a zaplatit za cestu poloviční náklady než za jízdu autem. Ovšem pokud jede více osob, vyplatí se naopak zase spíše auto. Otázka zajištění cenové dostupnosti veřejné dopravy ku prospěchu TUR je poměrně citlivá, jelikož náklady společností na provoz se také stále zvyšují.

Mezi nejlevnější dopravní prostředek patří jistě jízdní kolo. Využívá ho dnes především mladší generace a vzdělanější vrstva obyvatel. V posledních letech se s bicyklem můžeme i v reklamě setkat častěji než s automobilem (např. Poděbradka, Gambrinus, Poštovní spořitelna apod.). Cyklistika se snad nejvíce z evropských zemí ujala v Nizozemí. Jízdní kolo zde má snad každý. Obyvatelé Nizozemí jsou v cyklistice podporováni i legislativou. Důvodů je pro to více než dost, např. cyklistika šetří životní prostředí, zkvalitňuje životní podmínky ve městech, na parkování potřebuje minimální plochu, ale také zlepšuje zdraví a kondici těch, kteří kolo využívají při cestování do práce, školy, za nákupy či jen výletně. (Vaněk A., 2001) Když to takhle funguje v Nizozemí, proč by nemohlo v ČR a v jiných státech. I u nás jsou sice vytvářeny cyklotrasy a pruhy pro cyklisty, ale stále není cyklistika tolik proklamována a využívána jako v Nizozemí, Dánsku a Švédsku. S nejvyšším počtem cyklistů u nás jsem se setkala v Pardubicích a Hradci Králové, kde je ve městech opravdu vidět, že kolo denně využívá k přepravě do zaměstnání či školy spousta lidí.

Je mnoho důvodů, proč změnit způsob dopravy ať už na pěší, veřejnou či cyklistiku. Pro zdravý a smysluplný život nás všech je rozumné zvolit ekologičtější a bezpečnější dopravní prostředek než automobil nebo letadlo.

3.2 Turistika

Turistika je, stejně jako automobilová a letecká doprava, celosvětově rozšířený trend. Moderní člověk má potřebu se přemísťovat, všechno vidět a všeho si užít.

Každý má důvod k dovolené jiný, např. relaxace, poznání jiné kultury, nabírání sil, útek od rutiny atd. ale téměř každý touží někam alespoň na týden v roce odcestovat. Cestování je sice zajímavé, přináší nám zážitky a dobrodružství, ale je to také obrovská zátěž na životní prostředí. Celosvětové výdaje na turistiku každým rokem rostou. Mezi největší cestovatele patří obyvatelstvo západní Evropy, Japonska, Austrálie a USA. Tito státy tvoří sice jen 20% populace, ale mají 90% podíl na světovém turismu.

Turismus započal podle názorů archeologů již okolo roku 1500 př. n. l., cílem bylo obdivování pyramid, objevitelské cesty a lázeňské pobyty. Se zánikem římského impéria se na cestování pro radost na chvíli zapomnělo. Cestovali především mniši, vojáci, žebráci a loupežníci. Cestování se stalo součástí životního stylu až v první polovině 18. století, kdy se stal turismus otázkou sociální prestiže. Začala se navštěvovat centra jako Londýn, Paříž, Praha apod. Expandovala také horská turistika, příkladem jsou Alpy, kde za třicet let (1870 – 1900) stoupl počet chat z 10 na 530. Mezi další oblíbené destinace opět patřily lázně. Turismus skýtal obrovský ekonomický potenciál a tak byl dále rozvíjen a šířen.

Ze všech těchto turistů a cestovatelů si jen hrstka uvědomuje, že pod tíhou jejich bot trpí krajinný ráz, ekosystémy, rostlinstvo a živočišstvo. Turisté jsou silnými producenty odpadu, mají silné nároky na vodu (dopad na místní zemědělce a rolníky, kteří v důsledku vzácnosti tohoto zdroje nemohou zavlažovat svá pole). Ohroženy jsou biologické druhy, kdy z důvodu lovu (exotická strava turistů, suvenýr, trofej) a vyvážení za účelem obchodu postupně vymírají. Dochází také k devastaci místních domorodých kultur, které své zvyky, hudbu a oděvy předvádějí jako divadélko pro cizince. Navíc turisté stroze oblečení v krátkých rukávech a krat'asech či vyvalováním se na nudaplážích narušují odlišnost hostitelské kultury (př. islámské země). Krajina je ale především narušena výstavbou nových silnic, parkovišť, letišť a dalších destinačních zařízení, které dnešní masový turismus vyžaduje. Jak je všeobecně známo, z hlediska ekologických škod jsou na tom nejhůře horská střediska. Původní louky, lesy a ekosystémy jsou planýrovány a trpí výstavbou nových sjezdovek, vleků a lanovek. Dále jsou z důvodu kvalitního lyžování zasněžovány sněžnými děly, která jsou velice náročná na energii a vodu. (Librová H., 1994, s. 66 – 70)

Z těchto důvodů vznikla myšlenka nového sociálního a ekologicky zodpovědného přístupu k hostitelským oblastem a to tzv. MĚKKÝ TURISMUS. Otcem této ideje je **Robert Jungk**, který také charakterizoval oba typy turismu, a to tvrdý a měkký. (Librová H., 1994, s. 72)

Tabulka č. 1: **Charakteristika tvrdého a měkkého turismu**

TVRDÝ TURISMUS	MĚKKÝ TURISMUS
masové cestování	individuální, rodinné cesty, cesty s malou skupinou přátel
málo času	dost času
rychlé dopravní prostředky	přiměřené a pomalé dopravní prostředky
daleko	blízko
pevný program	spontánní rozhodnutí podle situace
řízení zvenku (cestovní kancelář)	řízení zevnitř
importovaný styl života	styl života blízký dané zemi
„pamětihodnosti“	zážitky
pohodlně a pasivně	s úsilím a aktivně
žádná nebo malá duševní příprava	příprava vztahující se k dané zemi
bez znalosti domácího jazyka	se znalostí domácího jazyka
pocit převahy	radost z učení se od domácích
nákupy, „shopping“	přivést dárky hostitelům
suvenýry	vzpomínky, nové zážitky, kresby
prospekty a pohlednice	malby
zvědavost	takt
hlasitý	tichý

Převzato: H. Librová, 1994, s. 72 (cit. dle Tütig, 1990: 65-66)

„Měkký turismus můžeme interpretovat jako výsledek rostoucí ochoty lidí zřít se výhod civilizace ve prospěch přírody a obyvatel v hostitelské zemi.“¹⁹ Mnozí lidé, milující cestování a přírodu, již dnes mění své hodnoty a požadavky na cestování –

¹⁹ Librová H. Pestří a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti. 1. vydání. Brno: Veronica a Hnutí Duha, 1994. ISBN 80-85368-18-8.

chtějí vidět danou zemi v co nejpůvodnějším přírodním prostředí a trh na tyto nové požadavky lidí reaguje vznikem nových forem cestovního ruchu.

Tento nový – alternativní druh turismu se ujal a je dále rozvíjen pod záštitou trvale udržitelného rozvoje. Mezi nejvýznamnější formy měkkého, zeleného a zodpovědného turismu patří např.:

a. Agroturistika

„Agroturistika je forma podnikání na fungující zemědělské farmě či ranči, zaměřená na zabavení návštěvníků, s cílem přinášet zemědělcům dodatečný příjem. Jde o moderní produkt cestovního ruchu, ohleduplný k přírodě a umožňující rozvoj podnikání na venkově.“²⁰

Turisté jsou většinou ubytováni ve skromných podmínkách místních obyvatel. Mají možnost přijít do kontaktu se domácími zvířaty, vyzkoušet si běžnou práci zemědělců (sušení sena, krmení dobytka, apod.), kteří výpomoc uvítají. Nejčastěji tuto formu turistiky využívají rodiny s dětmi, které jsou celý rok ve městě a nepřijdou moc často do styku s přírodou. Mohou také vidět místní zvyky a folklor, ochutnat místní domácí stravu (čerstvý domácí chléb, kraví či kozí mléko, domácí sýr, čerstvá zelenina, vejčička apod.) a smysluplně využít volný čas na čerstvém vzduchu.

Agroturistika se nejvíce rozvíjí v krajinářsky atraktivních oblastech, např. v horách nebo v podhůří. (Librová H., 1994, s. 73) Tato forma cestovního ruchu se stává velice populární a její rozvoj má jistě budoucnost.

Podskupinou agroturistiky je tzv. eko-agroturistika, která je nabízena na certifikovaných ekologických farmách (biofarmách).

b. Ekoturistika

Stejně jako většina pojmů, tak i ekoturistika nemá jednoznačnou definici. Mezinárodní ekoturistická společnost definovala ekoturistiku jako: „Odpovědné cestování do přírodních oblastí, které chrání životní prostředí a zlepšuje prosperitu místních obyvatel.“ (1991). V České republice se tento druh turistiky teprve rozvíjí.

²⁰ Václavík, T. Agroturistika na ekofarmách: Jak na to. Ministerstvo zemědělství ČR. Brno 2008. [citováno 2012-10-28]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/eagri/file/38603/Agroturistika_na_ekofarmach.pdf

Ekoturistika je určena lidem, kteří si uvědomují dopady cestovního ruchu na životní prostředí, a proto se snaží cestovat uvědoměle a šetrně vůči přírodě. Snaží se zvolit si co nejušpornější dopravní prostředek (obvykle pěší chůzi), pozorují přírodu, podporují místní komunity, kulturu a dávají přednost domácím produktům.

c. Venkovská turistika

Venkovská turistika je další snahou o měkký turismus. Její definice je obdobná jako u ekoturistiky a agroturistiky. Venkovská turistika je rekreací na venkově, která poskytuje návštěvníkům pobyt na čerstvém vzduchu a nahlédnutí do běžného venkovského života. Často se jedná o pěší výlety po okolních dědinách a přenocování v domech místních obyvatel. Účelem tohoto typu cestování je podpora místních komunit a trvale udržitelný rozvoj.

Mezi další varianty měkkého turismu patří i cykloturistika a rozvíjející se hippoturismus.²¹ Všechny tyto formy udržitelného cestovního ruchu mají sociokulturní a environmentální poslání. Samozřejmě, že i měkký turismus má řadu nevýhod a možností zneužití. Příkladem může být hluk v přírodě (rušení zvířat), lov, vyhazování odpadků, narušení místních tradic apod. Ale i tak je to nová výzva pro milovníky cestování.

3.3 Stravování

Strava je nedílnou součástí života každého člověka, bez které by nemohl existovat. Není však nutností konzumovat nadměrné množství potravin, důležitá je však střídmost a zdravý životní styl. Už kvůli narůstající obezitě a nadváze je dobré stanovit si zdravý a střídavý jídelníček na každý den, zajímat se o hodnoty a původ potravin.

Podle W. Berryho je velice důležitý vztah člověka k jídlu. Stanovil několik bodů, které by měl každý člověk udělat, aby takový vztah k jídlu měl: pěstovat vlastní produkty (alespoň v malém květináči za oknem), vytvořit kompost, připravovat dané jídlo sám, dále by měl pátrat po původu jídla, preferovat ekologické potraviny, kupovat potraviny vyprodukované v co nejbližším okolí, protože zaručují

²¹ Pozn. Hippoturismus je turistika na koních

čerstvost, kvalitu a navíc tím podpoříme místní zemědělce, zahradníky, pěstitele a chovatele. (Librová H., 1994, s. 78 - 79)

Současný trend si žádá především místní produkty. Už jen proto, že pořízením produktů od místních výrobců podpoříme hned několik perspektiv trvale udržitelného rozvoje. Takovým nákupem můžeme podpořit rozvoj regionu a lokální zemědělce, zpracovatele, chovatele a výrobce, ale také se účastníme formování lidských vztahů, komunit a ekonomiky. Lokální zemědělství má samozřejmě i environmentální dopady.

Stále většímu zájmu u spotřebitelů i zemědělců se dostává ekologickému zemědělství (upraveno dle zákona č. 242/2000 Sb.), které nám zaručuje produkci kvalitních biopotravin. Ekologické zemědělství je šetrné k životnímu prostředí a lépe naplňuje požadavky na životní pohodu hospodářských zvířat. Produkce čistě živočišných a rostlinných potravin zaručuje, že produkty nejsou chemicky barveny, nejsou na nich použity žádné syntetické aromatické látky ani dochucovadla. Definice Ministerstva zemědělství zní: „Ekologické zemědělství je moderní formou obhospodařování půdy bez používání chemických vstupů s nepříznivými dopady na životní prostředí, zdraví lidí a zdraví hospodářských zvířat. Tento zemědělský produkční systém, který umožňuje produkovat vysoce kvalitní potraviny, je nedílnou součástí agrární politiky ČR“.

Zájem spotřebitelů o bioprodukty roste každým rokem a společnost je ochotna si za kvalitní potraviny připlatit. I u nás můžeme na prodejních pultech vidět stále více produktů s označením BIO. Ale oproti severským zemím se u nás bioprodukty teprve zavádí. Uvidíme, jak tomu bude za pár let.

Graf č. 3: Země s nejvyšší spotřebou bioproduktů

EKONOM

Zdroj: www.ekonom.ihned.cz

Každý z nás se může svobodně rozhodnout, zda se bude stravovat v rychloobčerstvovacím zařízení, jíst kalorická a nezdravá jídla nebo si nakoupí produkty u místních zpracovatelů a uvaří si jídlo doma sám s láskou. Ale není lepší vědět, odkud jídlo pochází a jak je s ním zacházeno, než se dostane na talíř? Dnes si můžeme nakoupit potraviny přímo na farmě, vidět vlastní výrobu potravin, vědět komu a hlavně za co platíme, rozmlouvat s výrobcem a ještě navíc za nižší cenu než v obchodech.

3.4 Nakládání s odpady

Umět hospodařit s odpadem je velice důležitou složkou ekologicky příznivého životního stylu. Avšak není pravda, že je to jediná oblast, kde se lze chovat šetrně k životnímu prostředí, jak se domnívá většina obyvatel.

„Odpady provázejí lidstvo od pradávna. Jsou produktem prakticky veškeré lidské činnosti. Vznikají při průmyslové činnosti, stavební činnosti, zemědělství, dopravě a při běžném životě člověka v konzumní společnosti. Zejména komunální odpady a kaly z čistíren odpadních vod jsou produktem prakticky všech obyvatel.“²²

V ČR existuje zákon o odpadech (č. 185/2001 Sb.) Tento zákon jasně definuje hierarchii zacházení s odpadem, která musí být dodržována.

Obrázek č. 2: **Hierarchie zacházení s odpadem**

Zdroj: APE

²² Ministerstvo životního prostředí. *Odpadové hospodářství: odpady* [online] Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/odpady_podrubrika [cit. 2012-09-25]

Základním úkonem odpadového hospodářství je třídění a následná recyklace. V běžné domácnosti je nejčastějším typem odpadu papír, plast, karton, sklo a pet lahve. Na tento odpad jsou určeny označené kontejnery nebo pytle (k dostání zdarma v obchodech). Nejvhodnějším způsobem, jak naložit s domácím bio-odpadem je kompostování. Tento biologicky rozložitelný odpad se dá ještě využít. Ostatní odpad (kovy, nebezpečný odpad, vysloužilé elektropřístroje a baterie) skladujeme na k tomu určených sběrných dvorech, pokud obec či město neorganizuje sběrné akce.

Každý by se měl naučit správně třídit, aby zbytečné množství odpadu nekončilo ve spalovnách, které škodí životnímu prostředí. Vždyť velká část vyhozených věcí může ještě posloužit k výrobě dalších produktů.

3.5 Spotřeba energie a bydlení

Ano, to jsou témata, o kterých se v poslední době mluví často hlavně z hlediska trvale udržitelného rozvoje.

Důraz je kladen především na využívání energie z obnovitelných zdrojů, které nezatěžují biosféru, tak jako tepelné elektrárny. TUR směřuje k co nejnižšímu čerpání energie z neobnovitelných zdrojů a dává do popředí právě zdroje obnovitelné. Využití energie z obnovitelných zdrojů by také snížilo závislost na dovozu fosilních paliv (ropa, zemní plyn, uhlí) ze zahraničí a zlepšilo soběstačnost dané země.

V posledních letech se také stále více mluví o tzv. pasivních nebo nízkoenergetických domech. Tyto typy domů jsou charakteristické svou nízkou potřebou energie na vytápění. Ve zkratce si více přiblížíme jejich vlastnosti.

Pasivní domy dle normy ČSN 73 0540: „Pasivní domy jsou budovy s roční měrnou potřebou tepla na vytápění nepřesahující 15 kWh/(m²a). Takto nízkou energetickou potřebu budovy lze krýt bez použití obvyklé otopné soustavy, pouze se systémem nuceného větrání obsahujícím účinné zpětné získávání tepla z odváděného vzduchu (rekuperací) a malé zařízení pro dohřev vzduchu v období velmi nízkých venkovních teplot. Navíc musí být dosaženo návrhových teplot vnitřního vzduchu po provozní přestávce v přiměřené (a v projektové dokumentaci uvedené) době. Současně nemá u těchto budov celkové množství primární energie spojené s provozem budovy (vytápění, ohřev TUV a el. energie pro spotřebiče) překračovat hodnotu 120 kWh/(m²a).“ Za nízkoenergetické domy jsou v ČR považovány takové

domy, které mají hraniční hodnotu roční měrné spotřeby tepla 50 kWh/(m²a).²³
 V zahraniční literatuře se objevuje i pojem nulové domy. (Pasivní domy.cz)

Tabulka č. 2: **Potřeba tepla na vytápění podle typu domu**

typ domu	charakteristika	potřeba tepla na vytápění [kWh/(m ² a)]
domy běžné ve 70.-80. letech	zastaralá otopné soustava, zdroj tepla je velkým zdrojem emisí; větrá se pouhým otevřením oken, nezateplené, špatně izolující konstrukce, přetápí se	většinou nad 200
současná novostavba	klasické vytápění pomocí plynového kotle o vysokém výkonu, větrání otevřením okna, konstrukce na úrovni požadavků normy	80 - 140
nízkoenergetický dům	otopná soustava o nížším výkonu, využití obnovitelných zdrojů, dobře zateplené konstrukce, řízené větrání	méně než 50
pasivní dům	pouze teplovzdušné vytápění s rekuperací tepla, vynikající parametry tepelné izolace, velmi těsné konstrukce	méně než 15
nulový dům, dům s přebytkem tepla	parametry min. na úrovni pasivního domu, velká plocha fotovoltaických panelů	méně než 5

Zdroj: Šetříme za energie

3.6 Shrnutí

Pavel Nováček ve své knize Udržitelný rozvoj cituje z knihy „Nepohodlná pravda“ (Albert Gore, 2006) několik činností, kterými může každý občan přispět k ochraně klimatu a prosazování TUR. Některé možnosti jsem v této kapitole již nastínila, avšak pro úplnost:

1. Omezení emisí z našeho bydlení

- výběr energeticky efektivního osvětlení;
- výběr energeticky efektivních spotřebičů při jejich nákupu;
- správný provoz a údržba domácích spotřebičů;
- efektivní vytápění domu či bytu;
- kvalitní izolace domu či bytu;
- omezení spotřeby teplé vody;
- omezení spotřebičů v pohotovostním režimu (standby).

²³ Pozn. v Německu je již za nízkoenergetický dům považován při 70 kWh/(m²a)

2. Úspornější doprava

- nahrazení cest automobilem chůzí, jízdou na kole nebo hromadným dopravním prostředkem všude, kde je to možné;
- úspornější jízda a provoz auta;
- při koupi nového auta ohled na co nejúspornější režim;
- koupě hybridního vozu, je-li to možné;
- používání alternativního pohonu, kde je to možné (plyn, vodík, ...);
- sdílení jednoho auta s více lidmi při cestování do zaměstnání;
- omezení cestování letadlem.

3. Omezení spotřeby

- kupování věcí s dlouhou dobou životnosti;
- kupování věcí, které mají dopředu vyřešenou recyklaci obalových materiálů, minimalizace těchto obalových materiálů;
- důsledná recyklace výrobků, kde je to jen trochu možné;
- šetření papírem;
- nakupování potravin do tašek, které je možné používat opakovaně;
- kompostování domácího organického odpadu;
- opakované používání láhve, ve které si nosíme nápoje na pití v zaměstnání či na výletě;
- snaha o změnu jídelníčku tak, aby obsahoval menší spotřebu masa;
- nakupování místních (v regionu vyprodukovaných) výrobků.

Jak vidíme, tak v našem každodenním životě je možné nalézt spousty možností, jak šetřit životní prostředí a podpořit svůj zdravý životní styl. Automobil můžeme vyměnit za bicykl, čímž zlepšíme stav ovzduší, snížíme hluk, přispějeme svému zdraví a celkové bezpečnosti. Místo dovolené k moři či na lyže se podíváme do typicky české vesničky a staneme se alespoň na chvíli součástí venkovské komunity. Rychlé občerstvovací zařízení a uspěchané stravování nahradíme zdravějším domácím jídelníčkem, podpoříme místní zemědělce a rozvoj regionu celkově. Základem každé domácnosti by však mělo být správné třídění odpadu. A ti, kdo ještě nemají úplnou představu o bydlení, se mohou zamyslet nad nízkonákladovým bydlením, které šetří přírodu, a v budoucnu i finance.

4. JAK PŘESVĚDČIT SPOLEČNOST ABY ŽILA UDRŽITELNĚ

Přinutit společnost k tomu, aby žila ekologicky udržitelným způsobem života, nejspíš nelze. Lze však společnosti nabídnout nové možnosti, které tento životní styl nabízí. Nemusí se přímo vzdát televize, sešrotovat automobil a nenakupovat. Jde o to přestat konzumovat nadměrně a přemýšlet nad tím, co a proč vlastně nakupují, zda to vůbec potřebují. Konzumovat svědomitě a ohleduplně.

Jan Keller ve své knize *Až na dno blahobytu* (1995) říká: „Dostáváme se do fáze, kdy by iniciativu měli převzít ekologové. Je nejvyšší čas zachránit to, co ještě zbývá, má-li být skromnější život, který nás čeká, životem důstojným. Lze žít šťastně i s málem.“ V posledním odstavci této ekologicko-sociologické publikace napsal: „Tato pokrytecká civilizace však stravuje sama sebe. Ničí zdroje, bez nichž nemůže fungovat. Je v silách ekologů postup této sebevraždy jedné civilizace pečlivě monitorovat a o jeho průběhu neustále referovat. V současné době je to zřejmě jediná možnost, jak zvýšit naději, že neudržitelný systém bude opuštěn již po úvodních příznacích krize, a nikoli až v konečné agonii, která by už neponechala dostatek prostředků ke skromnému, avšak důstojnějšímu životu. Zároveň je třeba začít seriózně rozvíjet představy alternativního uspořádání, neboť ti, kdo znají jen jedinou cestu, nám budou pramálo platní, až dorazíme na její konec.“

Jan Keller vyzývá ekology, aby neustále sledovali situaci životního prostředí a informovali společnost, která věřme, jejich výzvy vezme v potaz a začne konečně jednat, aby uchránila to, co ještě na naší planetě zbylo.

V knize *Pestří a zelení* se i H. Librová vyjádřila v kapitole s příznačným názvem „*Bohatý svět skromnými prostředky*“ k možnosti, že by se lidská společnost mohla sžít s ekologicky příznivým životem: „Ekologicky přijatelný způsob života však nemusí spočívat v pouhé redukci lidských potřeb. Naopak, může být provázen jejich rozkvětem. Ale můžeme jít dokonce ještě dál a říci, že bohatství našeho života není jakousi odměnou, dostavující se po statečné askezi. Proces je podstatně méně bolestivý; rozvine-li člověk zájem o potřeby duchovní povahy, jeho zájem o nakupování a spotřebování se vytrácí docela spontánně. Všeobecný návod, jak v našich podmínkách žít bohatý život za pomoci skromných prostředků, podat nelze.“ Erich Fromm se ve své knize *Mít nebo být* (1976) zabýval otázkou, zda lze

člověka změnit z jedince orientovaného pouze na vlastnění, na člověka, který dává přednost životu – bytí. Autor je přesvědčený, že charakter člověka se může změnit za předpokladu, že trpí a je si toho vědom; poznal příčinu tohoto špatného stavu; poznal, že existuje způsob jak ho odstranit a nakonec musí uznat, že si to vyžádá žít podle určitých norem a změnit současnou životní praxi.

Jak již bylo citováno, přesný návod na to jak žít „bohatý život skromnými prostředky“ nelze. V dnešní době máme možnost navštívit ekologické poradny, připojit se k environmentální organizaci, či organizaci na ochranu přírody, aktivně se účastnit volebního řízení, naučit se vztahu k přírodě, žít střídmeji atd.

Aby se TUR dostal do povědomí občanů a vytvořil se příznivý vztah veřejného mínění k udržitelnému rozvoji je zapotřebí využít vzdělávací a výchovné instituce (osvěta), sdělovací prostředky (televize, noviny, odborné časopisy, rádio) a spolupracovat s osobnostmi, které také umí silně zapůsobit na veřejnost (např. Angelina Jolie a její práce pro UNHCR²⁴). Velkou šanci něco změnit mají nevládní organizace a společenská hnutí, kde se dobrovolně sdružují aktivní občané, kterým není jedno, co se děje kolem nich.

V současné době přibývají lidé, kteří myšlenky trvalé udržitelnosti věří a prosazují ji nejen ve svém vlastním životě, ale ovlivňují také životní postoje lidí ve svém okolí. V tom můžeme vidět jediné možné řešení. Lidé musí nejprve nastalou situaci pochopit a přijmout, pak je zde teprve šance, že budou pracovat na změně k lepší budoucnosti.

²⁴ UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) je jedna z pomocných organizací OSN, konkrétně Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. Věnují pozornost uprchlíkům, osobám žádajícím o azyl, osobám bez státní příslušnosti apod.

EMPIRICKÁ ČÁST

5. CÍL VÝZKUMU

Empirická část mé bakalářské práce se zaměřuje na osoby působící na poli ochrany životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje, které přijali trvale udržitelný rozvoj jako svůj životní styl. Cílem výzkumu je odpovědět na následující otázky:

- 1) Co pro cílovou skupinu znamená udržitelný rozvoj?
- 2) Jak k tomuto životnímu stylu došli?
- 3) Co respondentům tento životní styl vzal nebo naopak dal?
- 4) Čím se snaží přispívat k trvalé udržitelnosti planety?
- 5) Vzdali se tito lidé masového konzumu a přijali skromnější život?

6. METODIKA VÝZKUMU

Pro hlavní část výzkumu této práce jsem zvolila kvalitativní techniku sběru dat, konkrétně polostrukturovaný rozhovor. Tato forma je pro cíl mého výzkumu nejvhodnější a efektivnější už proto, že má celkem nízký počet zainteresovaných osob a téma se teprve dostává do povědomí okolí. Respondenti zde mají větší možnost vyjádřit se k dané problematice a navíc „v rozhovoru je téměř jisté, že dotazovaná osoba je ta, která byla vybrána do vzorku“²⁵

Výzkumné šetření se konalo na začátku podzimu roku 2012. Nejprve jsem rozeslala pomocí e-mailu žádosti o rozhovor do cca 15 různých cílových hnutí, organizací a spolků. Po předchozí domluvě jsem se nakonec setkala s celkem 12 respondenty, kteří byli ochotni odpovědět na mé dotazy. Pro každého jsem měla připravených celkem 6 otázek na téma Životní styl a udržitelný rozvoj. Rozhovory jsem si nahrávala na diktafon a později je sepsala a vyhodnotila. Výzkum se konal na různých místech ČR, dle toho, kdo byl ochoten mi odpovídat.

²⁵ DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2009. s. 141

7. VÝZKUMNÝ SOUBOR

Jak již bylo zmíněno, cílovými respondenty mého výzkumu jsou osoby, jejichž záměrem je udržitelný životní styl. Jsou to lidé angažující se v organizacích, hnutích, společenstvích atd. ze sféry životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje (např. Greenpeace, Arnika, Ekodomov atd.). Všichni byli moc zdvořilí a ochotní.

Tabulka č. 3: **Základní charakteristika respondentů**

Respondent	Pohlaví	Věk	Sdružení/organizace/spolek	Funkce
1	žena	28	Greenpeace	manažerka
2	muž	30	Greenpeace	dobrovolník
3	žena	29	Ekodomov	manažerka
4	žena	47	Ekodomov	administrativní pracovnice
5	žena	35	Cenia	specialistka
6	žena	33	spolek na ochranu zvířat	finanční pomoc
7	žena	29	Hnutí DUHA	přítel
8	žena	28	Arnika	dobrovolník
9	muž	38	Nadace pro záchranu a obnovu Jizerských hor	podporovatel
10	žena	37	Arnika	dobrovolník, překladatel
11	muž	27	Arnika	dobrovolník
12	žena	28	Arnika	dobrovolník

Zdroj: autor

8. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Pro naplnění požadavků výzkumu jsem zvolila pouze 6 jednoduchých otevřených otázek, které nechají respondentům volný prostor na vyjádření vlastního postoje.

Otázky kladené respondentům při rozhovorech:

- 1) Co pro Vás znamená trvale udržitelný životní styl?
- 2) Jak jste k tomuto životnímu stylu došli?
- 3) Co Vám tento životní styl dal anebo naopak vzal?
- 4) Čím přispíváte k trvalé udržitelnosti naší planety?
- 5) Do jaké míry jste se vzdali masového konzumního stylu života?
- 6) Do jaké míry se snažíte žít skromným životem?

9. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Účelem výzkumu bylo porozumět osobám angažujícím se ve sféře ochrany životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje. Dostalo se mi mnoho zajímavých odpovědí, které mají většinou společného jmenovatele: snaha o skromnější život a zachování planety dalším generacím.

Krok po kroku se zaměříme na všechny otázky mého výzkumu a zjistíme, co má daný výzkumný soubor společného a čím se od sebe jednotlivé odpovědi liší.

Otázka č. 1: **Co pro Vás znamená trvale udržitelný životní styl?**

První otázka se zaměřuje na smysl a poslání trvale udržitelného životního stylu, v popředí zájmu bylo zjistit, co pro respondenty znamená tento životní styl. Spektrum odpovědí je opravdu pestré, musela jsem uvést všechny odpovědi, jelikož jsou opravdu všechny zajímavé a něčím výjimečné.

R1: *„Je to rozumný a odpovědný způsob žití, který bychom měli volit všichni. Pro mě osobně to znamená spoustu drobností, které přispívají k mému dobrému pocitu a snad i k tomu, že svým šetrným chováním neničím planetu.“*

R2: *„Žít tak aby planeta po mě zůstala aspoň tak krásná, jako byla přede mnou.“*

R3: „Styl života s ohledem na trvale udržitelný rozvoj země - třídění odpadu, snižování produkce odpadu domácnosti, používání přípravků šetrných k životnímu prostředí, šetření energie - tepla a světla aj.“

R4: „Šetrnost k životnímu prostředí, skromnost ve vlastních potřebách, respekt k přírodě, třídění odpadů, zodpovědnost za své konání, neprosazování vlastního ega, péče o vlastní zdraví s minimálním využitím produktů současného farmaceutického průmyslu, NE hektickému životu, klidná mysl, normální přístup k životu (žádný extremismus ani na jednu stranu).“

R5: „Uvědomělý životní styl, tzn., snažím se uvědomovat si, jaký vliv má moje jednání na životní prostředí a minimalizovat ten negativní; snažím se v rámci možností nakupovat uvědoměle (ekologicky šetrné, lokální, přírodní výrobky). Snažím se myslet globálně, jednat lokálně..., hledat, resp. být otevřená environmentálně šetrným alternativám, podporovat je (např. permakulturu, farmářské trhy, ...)“

R6: „Žít s pocitem ohleduplnosti k ostatním, jediná alternativa pro budoucnost lidstva.“

R7: „Takové životní tempo, aktivity, vztahy, životospráva atd., které mi prospívají a vytvářejí tak podmínky pro další rozvoj.“

R8: „Omezit konzum ale prozatím je to pro mne nenaplněný ideál.“

R9: „V rychlosti bych u trvale udržitelného životního stylu rozlišil rovinu individuální a celospolečenskou – mnozí jednotlivci se sice mohou snažit praktikovat „trvale udržitelný životní styl“, ale bez celospolečenského rámce a celkově nastavených ekonomických, ekologických, politických atd. podmínek ve společnosti stejně globálně mnoho nezmění (což neznamená, že praktikovat takovýto životní styl navzdory převažujícímu společenskému trendu nemá smysl: každý takto prožívaný život je určitě užitečný a může být vzorem a inspirací pro další). – Na individuální úrovni pro mne takovýto životní styl zahrnuje např. způsob přepravy – ideálem je

rezignace na automobil a využívání systémů městské, státní i mezinárodní dopravy (opět s preferencí ekologicky příznivějších druhů dopravy, např. železnice oproti letecké dopravě); dále např. preferovanou konzumaci místních potravin (srov. třeba fenomén farmářských trhů v Praze), používání stavebních či jiných materiálů, které jsou šetrnější k životnímu prostředí, třídění odpadu apod. – Na celospolečenské úrovni se pak lze snažit o prosazení trvale udržitelného životního stylu (či nastavení podmínek pro jeho praktikování) např. v různých ekologických organizacích, nebo zejména v politických stranách, od komunální úrovně až po úroveň celostátní – politickými stranami by nikdo neměl ostentativně pohrdat, ale spíše se je snažit proměňovat a ovlivňovat. Úspěšným působením v politické straně lze bezpochyby k prosazování některých zásad trvale udržitelného života přispět řádově větší měrou než jakoukoli praxí v osobním životě.“

R10: *„Harmonii v životě a šance pro budoucí generaci.“*

R11: *„Omezování spotřeby, lepší využívání zdrojů.“*

R12: *„Udržitelný životní rozvoj pro mě znamená – společnost, která má pevné základy, je zde vyloučena korupce a systém je nastaven tak, že nikdo nemá potřebu ho porušovat, staří lidé mají dostatečnou úctu a nemusí pracovat ve svých 70 letech!, mladí lidé mají přístup ke vzdělání, životní prostředí a jeho udržitelnost vnímám tak, že jakmile se dosáhne jedné účinnosti v jakékoliv problematice ŽP, tak tento stav bude udržován i v budoucnu (tj. nebude docházet ke zhoršení nebo návratu do stejných hodnot) ... utopie?“*

Některé z odpovědí objasňují trvale udržitelný životní styl z individuálního hlediska. Pro cílovou skupinu to znamená rozumný a odpovědný způsob žití, šetrnost k životnímu prostředí, skromnost ve vlastních potřebách, respekt k přírodě, péče o vlastní zdraví, ohleduplnost k ostatním lidem, jediná možná alternativa pro budoucnost nebo určité životní tempo. Pouze jeden respondent uvedl, že to pro něj znamená nenaplněný ideál. Uvidíme, zda se tento ideál jednou stane realitou.

Dva respondenti odpovídali na tuto otázku i z hlediska celospolečenského. Říkají, že společnost udržitelnosti má mít pevné základy, nastaveny podmínky pro

praktikování udržitelného rozvoje (sladění ekologických, politických i ekonomických nástrojů). Nedílnou součástí takového státu jsou participativní občané sdružující se v ekologických či politických organizacích a snažící se o prosazování TUR do všech oblastí. Důležitý je také přístup ke vzdělání mladým lidem a úcta ke starým lidem.

Otázka č. 2: **Jak jste k tomuto životnímu stylu došli?**

U této otázky se odpovědi poněkud lišily a nebyly stejné. Téměř každý respondent došel k trvale udržitelnému stylu života jinou cestou.

Nejvíce dotazovaných odpovědělo, že začali žít udržitelně díky svým přátelům a známým ze svého blízkého okolí, kteří jim tuto problematiku více objasnili a přiblížili. Dalšími cestami bylo samostudium různých článků a knih s danou tematikou, zájem o životní prostředí. Příspěvek k cestě k udržitelnému životnímu stylu může podle tří respondentů i rodinná výchova. Dva respondenti uvedli, že se k tomuto životnímu stylu přidali skrze vlastní přesvědčení a tři k tomu dospěli na základě zdraví a přibývajících let. Jeden respondent dokonce uvedl: *„Díky tomu, že můj nedávný způsob života byl pro mě zcela nepřijatelný, takže hledám cesty, jak z toho ven.“* Mezi další odpovědi patřila například tato: *„Inspiraci sbírám stále, protože já i vše ostatní se pořád vyvíjíme. Postupně se přidávalo vegetariánství, jóga, studium přírody, tanec, vedení aktivit pro těhotné ženy, mé partnerské vztahy a v současnosti i mé první těhotenství.“*, další respondent odpověděl, že k tomu přišel zcela přirozeně, uvědoměním si stavu životního prostředí a lidské společnosti a i díky vzdělání.

R9: *„Každý člověk si na to musí přijít sám. Jsou tací, kteří na to kašlou, i když o tom ví a za celý život se nesnaží nic změnit. Takže záleží na každém z nás.“*

R12: *„Došla jsem k němu postupným zdokonalováním se jako lidské bytosti, která si uvědomuje život okolo sebe a ctí život.“*

Otázka č. 3: **Co Vám tento životní styl dal nebo naopak vzal?**

V mém výzkumu mě velice zajímala odpověď na tuto otázku. Je všeobecně známo, že všechno má své klady i zápory. A tak jsem zvolila otázku, díky které se

můžeme dozvědět, co respondentům dal životní styl, který si sami dobrovolně zvolili a naopak co jim zase vzal. Klady udržitelného života se povětšinou podobaly a zněly velice působivě. Já osobně jsem byla spíše zvědavá na tu stinnou stránku.

R1: *„Dal mi pocit, že dělám správnou věc a „neubližuji“. Bere mi trochu času, protože v ČR stále není dostatečná nabídka služeb a produktů, které by tomuto životnímu stylu odpovídaly a je třeba hledat a vybírat si.“*

R2: *„Dal mi klid na duši, čisté svědomí a spoustu nových přátel, asi mi nic nezval.“*

R3: *„Tento styl naučí člověka myslet nejen na sebe, ale také na druhé a na následky svého chování a vlivu na následující generace. Tento styl mi nic nezval, neboť se snažím o rozumný a rovnovážný způsob života bez extrémů ale s ohledem na trvale udržitelný rozvoj.“*

R4: *„Dal mi klid v duši a umění radovat se z maličkostí. Nedal mi úspěch (myšleno z dnešního pohledu měřítko hodnot), dal mi pocit jisté izolovanosti od dnešní společnosti.“*

R5: *„Dal mi širší přehled, uvědomění si pestrosti a možností, lidské solidarit; vzal mi čas, klid – blaženou nevědomost.“*

R6: *„Spíš klady – být zodpovědná za své činy.“*

R7: *„Lásku, zdraví, štěstí, energii, kterou mohu šířit dál. Nenapadá mě nic, co by mi vzal.“*

R8: *„Dal mi větší nadhled, vzal mi část pohodlí.“*

R9: *„Takovýto životní styl určitě člověku může skýtat jakýsi dobrý pocit (podobně jako člověku zalahodí, udělá-li nějaký „dobrý skutek“ či někomu udělá radost, pobaví nebo rozesměje ho), zároveň může být např. i zdravější – nenapadá mě, co by mi vzal.“*

R10: „*Dal mi svobodu. A lepší pocit ze sebe sama.*“

R11: „*Dává mi pocit příspěvku k trvale udržitelnému vývoji společnosti, vzal možná pár desítek minut strávených cestováním navíc.*“

R12: „*Mě zejména dal – lítost, a to když se rozhlédnu kolem. A vzal mi ideální představy o společnosti.*“

Jak můžeme vidět, většina dotazovaných má ze svého životního stylu radost, přineslo jim to potěšení a dobrý pocit z uvědomělého a zodpovědného přístupu k životu. Naučili se vidět svět kolem sebe a nejen vlastní osobu. Dal jim širší pohled na věc, zodpovědnost, zdraví, lepší pocit ze sebe sama a svobodu. Nevýhodu spatřují pouze v časové náročnosti – cestování ve veřejných dopravních prostředcích, vyhledávání produktů a především v tom, že již spatřují svět jinak – vzalo jim to ideály a naivitu o lidské společnosti. Jedna z respondentek uvedla, že ji tento životní styl dal pocit jisté izolovanosti od dnešní společnosti. Ano, člověk, který se snaží žít udržitelně, si může od dnešní konzumní společnosti připadat poněkud izolovaný. Netráví čas nakupováním v hypermarketech, nenakupuje zboží podle poslední módy a tráví volný čas odlišněji (sdružováním se v ekologické či jiné organizaci, odpočinek v přírodě, vyhledávání bioproduktů apod.) než ostatní vrstevníci. Většina respondentů odpověděla, že udržitelný životní styl jim do života víc dal, než vzal. Má cílová skupina je složena z běžných lidí, aktivních v ekologickém hnutí, takže žádní extrémisté, kteří se přivazují ke stromům nebo drží protestní hladovky.

Tabulka č. 4: **Co cílové skupině dal nebo vzal trvale udržitelný životní styl**

Dal	Vzal
dobry pocit	čas
klid na duši	blaženou nevědomost
nové přátele	ideální představy o společnosti
radost z maličkostí	pohodlnost
širší přehled, nadhled	
uvědomění si pestrosti a možností	

zodpovědnost za své činy	
láska, zdraví, štěstí, energie	
svoboda	

Zdroj: autor

Otázka č. 4: Čím přispíváte k trvalé udržitelnosti?

Činnostmi, kterými se cílová skupina snaží přispívat k lepšímu stavu planety, byla velká škála. Vybrala jsem opakující se činnosti, které byly zmíněny v téměř každém rozhovoru, a znázornila graficky pro lepší přehlednost (viz. níže).

Jeden respondent se vyjádřil velmi specificky o tom, jak lze přispět k trvalé udržitelnosti. Oproti ostatním, kteří mi vyjmenovávali činnosti vedoucí k odpovědnému chování vůči životnímu prostředí.

R5: „Planeta není naše a k její trvalé udržitelnosti nepřispívám, není to třeba, bude existovat, i když my lidi na ní žít nebudeme. Snažím se nicméně přispět k trvale udržitelnému životu (resp. podmínkám pro život) lidí na planetě Zemi, k čemuž je mj. třeba biologická rozmanitost... Tomu se snažím přispívat svým uvědomělým chováním – nakupováním, spotřebou, nakládám s odpadem atd.“

Mezi typické odpovědi patřila například tato: *„Přispívám uvědomělou spotřebou pouze těch statků, které opravdu potřebuji a snažím se tuto spotřebu nezvyšovat. Recykluji a znovu používám věci, pěstuji rostliny, používám hromadných dopravních prostředků.“*

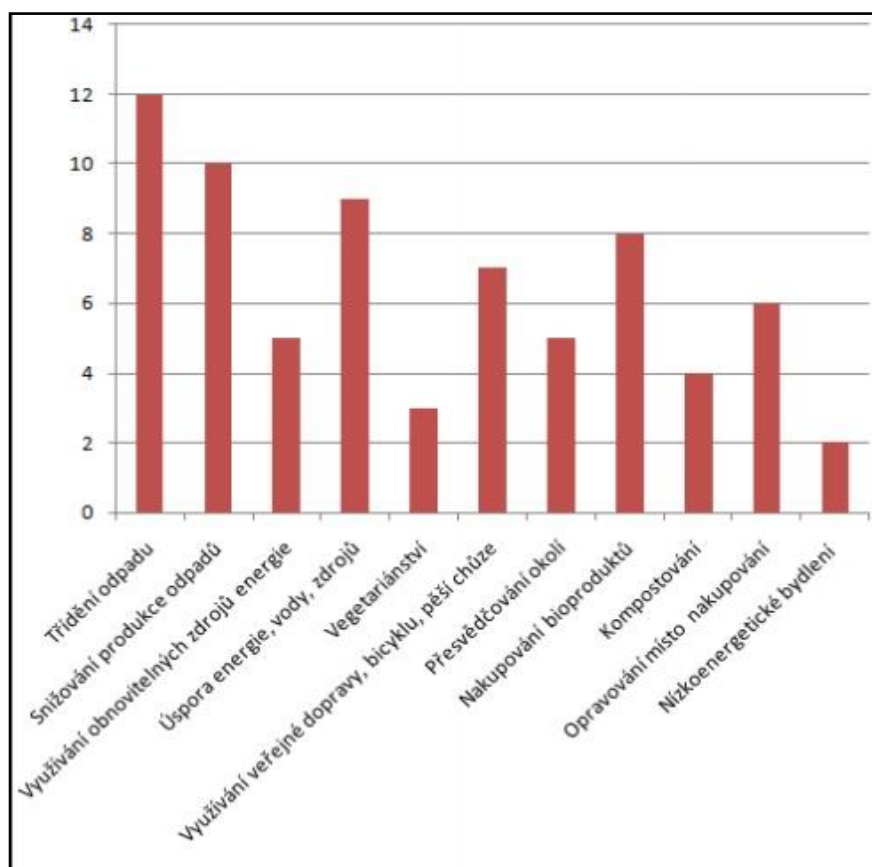
Záleží asi v mnohém také na tom, zda člověk žije ve městě nebo na vesnici. Člověk ve městě má daleko větší možnost využívat veřejnou dopravu nebo kolo (je to rychlejší a levnější), nakupovat výrobky s nálepkou bio, kterých stále přibývá. Má možnost stát se dobrovolníkem, pokud je nějaká organizace přímo ve městě. A rozhodně lepší možnosti k recyklaci (barevné kontejnery). Lidé ve městech se příliš nesdružují s lidmi ze sousedství a panuje zde pocit odcizenosti.

Kdežto lidé na vesnicích jsou přece jen více vázáni k automobilu (veřejná doprava daným místem projíždí třeba jen dvakrát denně), mají zde častokrát jen kontejner na sklo a pet lahve. Na dobrovolnictví nemají čas a bývá to daleko od

místa bydliště. Naopak výhodu vidím zase v tom, že obyvatelé vesnic mohou chovat slepice, pěstovat vlastní plodiny a vytvořit kompost. Mají také poblíž lokální výrobce, u kterých mohou nakoupit kvalitní a zdravé potraviny. Tito lidé mají také povětšinou dobré vztahy se sousedy a mají k sobě blíž, pomáhají si a žijí v jakési soudržné komunitě.

Z toho vychází, že lidé na vesnicích i ve městech mohou přispívat k udržitelnosti, akorát každý k tomu má jiné možnosti. Ale řekla bych, že každý z nás tu možnost má a je jen na nás, jestli ji budeme chtít využít.

Graf č. 4: Nejčastější činnosti respondentů vedoucí k TUR

Zdroj: autor

Otázka č. 5: Vzdali jste se masového konzumního stylu života?

Míra konzumu nejspíš nejde stanovit. Vycházejme však z předpokladu, že konzum rozdělíme na masový a přiměřený. Respondenti si s touto obtížnější otázkou celkem hravě poradili. Většina tvrdí, že se vzdali konzumního života do té míry, do jaké je to v dnešní době možné. Jiní se zase vzdali konzumu do velké míry, jedna

z respondentek se dokonce přiznala, že nevlastní automobil ani televizi. Jiní se snaží namísto toho o maximální soběstačnost a samozásobitelsví a minimalizují využívání „výdobytků“ dnešní společnosti (multikina, hypermarkety, fast foody apod.) Dva dotazovaní přiznali, že se konzumního života nevzdali. Zde je několik hezkých odpovědí:

R5: *„Těžko říct, vzdala jsem se do té míry, abych měla relativně čisté svědomí, nebyla ignorantem, a přitom žila radostně, pestře a nezbláznila se z toho, co všechno způsobují tím, že žiji. Snad je to taková moje zlatá střední cesta mezi životem ve stylu „po nás potopa“ a křečovitým asketismem.“*

R9: *„Převážně jsem se konzumu vzdal. K této otázce bych snad jen dodal, že udržitelný způsob života rozhodně nemusí znamenat nějakou askezi – rozumný hédonismus²⁶ je naprosto legitimní životní volba. Dokonce bych řekl, že volba dobrá nejen pro samotného rozumného hédonika, ale i pro jeho okolí. Hédonici nebývají nebezpeční a lze žít slastně i v rámci skromného či „trvale udržitelného“: pochutnávat si na místních potravinách, kochat se krajinou při jízdě vlakem apod.“*

R12: *„Můj životní styl se nezměnil v tom, že pořád chodím do práce, cestuji a chodím za zábavou. Změna je v tom, jak se stavím ke své práci a penězům jako takovým, cestuji hromadně, a co nejméně využívám aut a chodím se bavit na alternativnější místa, kde organizátoři věnují úsilí o péči o přírodu, či se jí alespoň snaží nezatěžovat.“*

Nebýt konzumní při pohledu na přeplněné regály v obchodech, při sledování reklam, které nás bombardují stále novými modely elektrospotřebičů, novými chuťovými zážitky atd.? Je to kumšt. U mě je hlavním důvodem, proč nekoupit daný výrobek, finanční stránka. Ale nikdy jsem se cílevědomě nesnažila omezovat konzum. Když na to zrovna mám, koupím si, co chci. Ale u této skupiny lidí je to jinak. Oni kupují méně, protože nechtějí zatěžovat životní prostředí nadměrnou

²⁶ Pozn. Hédonismus je směr v etice považující za cíl života dosahování slasti a rozkoše za nejvyšší dobro; směr v ekonomickém myšlení vycházející z představy, že hospodařící subjekt sleduje v hospodářské činnosti zájem o dosažení maxima požitků s minimálním vynaložením námahy. (Slovník cizích slov)

spotřebou, odpady a podporovat nadnárodní korporace ani fast foody. Dávají přednost skromnějšímu a zdravějšímu životu.

Otázka č. 6: **Snažíte se žít skromnějším životem?**

Otázka skromnosti je jistě celkem zajímavá. Jak jsem předpokládala, respondenti z cílové skupiny přijali skromnost jako součást svého udržitelného životního stylu. Dvě dotazované jsou k tomu sice tak trochu nucené okolnostmi (finanční stránka), ale ostatní se o skromnost aktivně snaží všemi možnými způsoby. Můj vzorek neobsahuje žádné extrémisty, kteří by se vyžívali přímo v dobrovolné skromnosti, ale žijí skromněji než běžní lidé. Až na výjimky, žijí skromněji, protože sami chtějí a vidí v tom smysl. Jeden z dotazovaných uvedl, že se v posledních letech snaží o skromnější život, ale ví i o svých rezervách, na nichž se pokusí taky časem zapracovat.

R7: *„Ve smyslu materiálním bych řekla, že hodně. Věcí máme jen málo, kolik opravdu využíváme, ale neumím si představit svůj život plnější.“*

R4: *„Ano, nakupuji v second handech, auto mám 12 let, vařím, čímž ušetřím, na zahradě máme vlastní produkty. Mou snahou je být co nejméně závislá na současné společnosti a na penězích.“*

Ve vyspělém 21. století není vůbec jednoduché žít skromně. Pokud máme dostatek peněz, můžeme si koupit téměř cokoliv. Třeba cestu na Mars. V dnešním světě, kdy je všeho dostatek, všeho nepřeberné množství druhů je těžké si říct – tak a teď budu žít skromně. Jedinec, který se pro tuhle variantu rozhodne, musí mít vážný důvod. Takovým důvodem je u mé cílové skupiny vlastní přesvědčení, že chtějí chránit životní prostředí, její rozmanitost pro sebe i pro budoucí generace a nechtějí být nadměrnými konzumenty. Snaží se mnoha různými způsoby a věří, že svým počinem mohou ovlivnit současný stav planety. Jsou to lidé plní energie a mají radost z maličkostí, chtějí být zdraví, tráví více času v přírodě a hledají alternativní způsoby zábavy. Svě přesvědčí o udržitelném životním stylu šíří dál, aktivně se zapojují jako dobrovolníci v neziskových organizacích na záchranu planety a vyznávají jiné hodnoty než běžný člověk.

10. SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Tato kapitola poslouží k tomu, abych ve zkratce shrnula výsledky mého výzkumu a odpověděla na předem stanovené výzkumné otázky.

Co pro cílovou skupinu znamená trvale udržitelný životní styl? Jak jsem již nastínila, znamená to pro ně takový životní způsob, který je ohleduplný, šetrný a odpovědný k životnímu prostředí, společnosti a zdravému životnímu stylu jedinců, který navíc vytváří podmínky pro další rozvoj a dává šanci dalším generacím.

Udržitelný životní styl dotazovaní našli především díky přátelům a lidem ze svého okolí, kteří jim problematiku udržitelnosti více přiblížili a přesvědčili je o tom, že je to správná možnost volby jak chránit přírodu před zhoubou společnosti. Mezi další důvody patří např. četba odborných článků a knih, rodinná výchova, zájem o životní prostředí či zdravotní stránka. Člověk si může uvědomit řadu věcí i postupem času a s přibývajícím věkem. Vidíme, že existuje mnoho cest k uvědomění si, zda lidská nadspotřeba stojí za to, aby se dál devastovala příroda.

Z výzkumu vyplynulo, že ekologicky příznivý/udržitelný styl života dal cílové skupině především radost, dobrý pocit, zdraví, přátele, ale také uvědomění a nadhled. Respondenti nenašli nijak zvlášť zápornou stránku svého života. Nejčastějším negativním jevem je časová stránka, která je nejvíce znatelná při cestování a nakupování. Na českém trhu je stále málo dostupných produktů, které odpovídají kvalitě a ekologické šetrnosti. Za negativa dotazovaní považují také, že jim jejich současný životní postoj vzal ideály a blaženou nevědomost o světě.

Lidé působící v organizacích, spolcích a sdruženích mají velkou snahu o to, aby již dále neničili svým chováním biosféru. Usilují o to být jen maličkostmi: třídí odpad, snižují produkci odpadu v domácnostech; šetří elektřinou, vodou a dalšími zdroji; snaží se využívat energii z obnovitelných zdrojů; využívají hromadnou dopravu, kolo nebo chodí více pěšky; nakupují bioprodukty nebo recyklované zboží; přesvědčují lidi ve svém okolí, aby také začali žít udržitelně; místo nakupování opravují staré věci; kompostují a někteří jsou dokonce vegetariáni. Je mnoho

způsobů jak chránit životní prostředí a tato cílová skupina to ví a snaží se o to každým den.

Poslední otázka v mém výzkumu je: Vzdali se tito lidé masového konzumu a přijali skromnější život? Odpověď zní, ano většina se vzdala nepřiměřeného, masového konzumu a z vlastní vůle se snaží žít skromněji. Výjimkou jsou dva případy, kdy respondenty nutí ke skromnosti jejich finanční situace. Mou cílovou skupinou však nejsou žádní extrémisté, ale obyčejní lidé.

Výsledek výzkumu se nejspíš nedá aplikovat na celou skupinu angažujících se v oblasti životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje. Ale i tak se dá předpokládat, že se lidé, stejného zaměření, chovají v mnohém podobně a snaží se o uvědomělý a zodpovědný přístup k životu a přírodě.

ZÁVĚR

Téma trvale udržitelného rozvoje se v posledních letech skloňuje ve všech možných pádech, ale málo lidí opravdu ví, co znamená udržitelné chování v běžném životě. Cílem této bakalářské práce bylo proniknout hlouběji do problematiky udržitelného životního stylu. Každý z nás by měl vědět, že trvale udržitelný rozvoj se snaží propojit sociální, ekonomickou i environmentální rovinu v dnešní stávající ekologické krizi a všudypřítomných globálních problémech.

V své práci se snažím hlouběji popsat koncept trvale udržitelného rozvoje (vznik, definice, nedostatky v definicích, bariéry zavedení). Dále se zabývám pojmy jako životní styl, ekologická krize, globální problémy, konzumerismus, dobrovolná skromnost, obnovitelné a neobnovitelné zdroje, které používám v celé práci. Dále se snažím předložit možnosti, vedoucí k udržitelnému či ekologicky příznivému životnímu styl, např. cyklistika, pěší a veřejná doprava, ekologická turistika, odebírání elektřiny z obnovitelných zdrojů, chytrý výběr stravy, který mimo zdraví podpoří i lokální producenty. V práci se také zamýšlím nad otázkou, zda je možné přesvědčit společnost, aby žila ohleduplněji vůči biosféře, a proč volit udržitelný životní styl. Jsou zde tací, kteří již svůj život přizpůsobili přírodě a nechtějí, aby se příroda přizpůsobovala jim. Pokouší se jít cestou trvale udržitelného rozvoje a uzpůsobit tomuto postoji i svůj každodenní život. Právě těmto lidem, kteří neignorují současný stav přírody, a není jim jedno, jak je s přírodou zacházeno, je věnována výzkumná část mé práce.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, co pro lidi, žijící udržitelným stylem života tento styl znamená, co jim tento životní styl dal či vzal, jak k tomuto životnímu postoji přišli a zda se vzdali alespoň trochu konzumního života a přijali skromnost jako součást svého každodenního života. Na tyto otázky jsem dostala spoustu zajímavých a věcných odpovědí, které mě přiměly k hlubšímu zamyšlení. Pro mé respondenty je to život, který přijali na základě svého vlastního úsudku, že dělají něco správného pro životní prostředí, pro sebe i další generace. Přináší jim to radost a dobré pocity, které se pokouší šířit dále. Konzumu se vzdali do takové míry, jak jen to jejich současný život dovoluje. Neusilují o extrémní askezi a život bez jakýchkoli

moderních vymožeností, ale přemýšlí o nezbytných potřebách. Kupují především to, co skutečně potřebují a využijí. Většinou se shodli, že je k udržitelnému životu dovedli přátelé a známosti z okolí.

Zatím je to sice relativně malá skupina osob, ale věřím, že postupem času bude přibývat lidí, kterým není jedno, že pod tíhou „společnosti blahobytu“ trpí životní prostředí na celém světě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2009, 372 s. ISBN 978-80-246-0139-7.

FROMM, Erich. *Mít nebo být*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1992, s. 170. ISBN 80-206-0181-3.

JENÍČEK Vladimír, FOLTÝN Jaroslav. *Globální problémy a světová ekonomika*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, 269 s. ISBN 80-7179-795-2.

KELLER, Jan. *Až na dno blahobytu*. 2. vydání. Brno: Hnutí DUHA, 1995, s. 143. ISBN 80-902056-0-7.

KELLER, Jan. *Sociologie a ekologie*. 1. vydání. Praha: Slon, 1997, s. 232. ISBN 80-85850-42-7.

KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie životního způsobu*. 1. vydání. Praha: Grada, 2010, s. 272. ISBN 978-80-247-2456-0.

LIBROVÁ, Hana. *Pestří a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti*. 1. vydání. Brno: Veronica, Hnutí DUHA, s. 218. ISBN 80-85368-18-8.

LIBROVÁ, Hana. *Sociální potřeba a hodnota krajiny*. 1. vydání. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1987, s. 134. ISBN 55-996-87

LIBROVÁ, Hana. *Láska ke krajině?* 1. vydání. Brno: Blok, 1988, s. 168.

MALTHUS, Thomas R. *Esej o principu populace*. Zvláštní vydání, 2002, s. 168. ISBN 80-85-436-80-9

MEADOWSOVÁ Donella H., MEADOWS Dennis L., RANDERS Jorgen. *Překročení mezí*. 1. vydání. Praha: Argo, 1995, s. 319. ISBN 80-85794-83-7

MOLDAN, Bedřich. *Podmaněná planeta*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2009, 419 s.
ISBN 978-80-246-1580-6

MOLDAN, Bedřich. *Ekologická dimenze udržitelného rozvoje*. 1. vydání. Praha:
Karolinum, 2006, 1047 s. ISBN 80-246-0246-6

NOVÁČEK, Pavel. *Udržitelný rozvoj*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého,
2010, 430 s. ISBN 978-80-244-2514-6

SMOLÍKOVÁ Dagmar, ANDER Martin. Časopis *Sedmá generace* 12/2003. Hledám
důstojný životní styl: rozhovor s Hanou Librovou.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Braniš, M. *K (skrytým) problémům trvale udržitelného rozvoje* [online]. Vesmír; [citováno 2013-03-04]. Online získáno z: <<http://www.vesmir.cz/clanek/k-skrytym-problemum-trvale-udrzitelneho-rozvoje>>

Konzumní společnost a životní styl [online]. Naučná stezka; [citováno 2012-11-04]. Online získáno z: <<http://www.naucnastezka.cz/clanek.asp?id=172&clanek=Konzumn%C3%AD%20spole%C4%8Dnost%20a%20%C5%BEivotn%C3%AD%20styl>>

Ministerstvo životního prostředí. *Odpadové hospodářství: odpady* [online] Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/odpady_podrubrika [cit. 2012-09-25]

Rynda, Ivan. *Trvale udržitelný rozvoj* [online]. Cenia; [citováno 2012-09-20]. Online získáno: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHV0HSB/\\$FILE/tur.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHV0HSB/$FILE/tur.pdf)

Václavík, T. *Agroturistika na ekofarmách: Jak na to*. Ministerstvo zemědělství ČR. Brno 2008. [citováno 2012-10-28]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/eagri/file/38603/Agroturistika_na_ekofarmach.pdf

Vitvar, Petr. *Trvale udržitelný rozvoj* [online]. Jablonec nad Nisou; [citováno 2012-09-20]. Online získáno: <http://mestojablonec.cz/cs/projekty/mistni-agenda-21/trvale-udrzitelny-rozvoj.html>

<http://www.zavolantem.cz/clanky/statistika-po-svete-jezdi-uz-miliarda-aut>

Moldan, B. *Globální ekologická krize a konzervativní politika ochrany přírody* [online]. Univerzita Karlova; [cit. 2012-10-19]. Online získáno: <http://www.czp.cuni.cz/Osoby/Moldan/Publikace/t118a.htm>

Vaněk, A. *Holandsko – ráj cyklistů a země dopravních zácp* [online]. Poutník; [cit. 2012-09-29]. Online získáno: http://www.poutnik.cz/evropa/holandsko/info/av_doprava/

<http://www.hnutiduha.cz/>

<http://www.stuz.cz/>

<http://www.greenpeace.org/czech/cz/>

<http://www.enviweb.cz/eslovník>

<http://www.odpady-ape.cz/>

<http://www.setrime-energie.cz/>

<http://ekonom.ihned.cz/>

<http://www.cbdb.cz/autor-5828-hana-librova>

<http://www.darius.cz/jankeller/index.html>

www.enviweb.cz

www.henkel.cz

Vzkaz Hany Librové dostupný online:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10160488386-vzkaz/209452801410006-vzkaz-hany-librove/>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Tři pilíře trvale udržitelného rozvoje.....	6
Hierarchie zacházení s odpadem	26

Seznam tabulek

Charakteristika tvrdého a měkkého turismu.....	22
Potřeba tepla na vytápění podle typu domu	28
Základní charakteristika respondentů.....	32
Co cílové skupině dal a vzal trvale udržitelný životní styl.....	38

Seznam grafů

Malthusova teorie populačního růstu	11
Světový vývoj obyvatelstva: realita a prognóza.....	11
Země s nejvyšší spotřebou bioproduktů.....	25
Nejčastější činnosti respondentů vedoucí k TUR.....	40